

سَمْتِشَرُورِیْنِ اُونِ اِیْکِیْ سِیْ
۱۳۲۴ ۱۳۲۵
آذربایجان و موقرات فرقه سین برنجی این دونوی
شناستیلنه

مرکزی تبلیغات شعبین نشریه سی

بئریز-۱۳۲۵

قیمتی بیر ل.م.م

(دورد بۆلومده)

بیرینجی بۆلوم

«کیتابین بیرینجی بۆلمه سینده کیلر»»

۳	اون ایکی شهریور نئجه تشکیل اولوندو
۵	بیزیم شوعارلاریمیز بونلاردیر
۷	تشکیلات نئجه ویجودا گلدی؟
۸	بیرینجی کونقره
۹	تهران مورتجعلری نهضتیمیزه زمینه حاضیرلادیلار
۹	تهران بارماغی
۱۰	دؤولت مامورلاری نین کندلرده یاراتدیقلاری فجایعی ایفشا ائتمک
۱۲	بیرینجی کونقره نین تأثیری
۱۲	تهران تیتره دی، صدر بیخیلیدی
۱۲	میلی حؤکومت تشکیلی یولوندا
۱۳	ایکینجی دؤوره نین شوعارلاری
۱۳	فیضولی مووقوف
۱۴	قرارلار
۱۵	بؤیوک خلق بیغینجاقلاری
۱۸	آذربایجان مجلس موسسان میلی سی نین قرارلاری
۱۹	هئیات میلی
۲۲	مجلس میلی میز
۲۵	۲۱ آذر
۲۷	آذربایجان میلی حؤکومتی
۲۷	آذربایجان میلی حؤکومتی نین پروقرامی

اون ایکی شهریور نئجه تشکیل اولوندو

آقای پیشه‌وری و آقای شبستری آراسیندا آپاریلان اوزون موداکیره و موکاتیبه‌دن سونرا نهایت آقای پیشه‌وری آذیر روزنامه‌سینی مووقتین یولداشلارینین ایختیارینا قویوب، شهریورین اوللرینده تبریزه گلمکله فیرقه‌میزین تشکیلی اوچون بیرینجی قدم گۆتورولموش اولدو.

بو گون فیرقه‌نین ارکانینی تشکیل ائدن بو ایکی سیما مملکتین وضعیتینی جیدی صورتده موداکیره ائتدیکدن سونرا بو قرارا گلدیلر کی، او وقت حیزب توده تشکیلاتی‌نین صدری اولان آقای بادکانی دا جلب ایتسینلر.

آقای بادکان اوزون مودت آپاردیغی سیاسی موبارزه‌لرده آلدیغی تجربه‌لری نظرده توتوب آقای پیشه‌وری و آقای شبستری‌نین میلی شوعلارلارینی تصدیق، اولار ایله بو شوعلارلار اوزه رینده فداکارلیق گۆسترمگه حاضر اولدوغونو گۆستردی.

او وقت آذربایجاندا حیزب توده و جیهه‌ی آزادی‌دن باشقا سیاسی بیر تشکیلات یوخ ایدی. کارگرلر ایتیحادیه‌سی ایسه کامیلن حیزب توده‌نین تحت تاثیرینده ایدی.

جیهه‌ی آزادی ایسه آقای پیشه‌وری و آقای شبستری واسیطه‌سیله تشکیل اولدوغونا گۆره اولارین نظرینه شریک اولاجاغی احتمالی چوخ قووتلی ایدی. او وقته دک حیزب توده تشکیلاتی اطرافیندا توپلانان عوضولرین بؤیوک فد اکارلیقلارینا و ایتیجاعی عونصرلر ایله آپاردیقلاری شدید موبارزه‌یه باخمایاراق عملی بیر قدم گۆتوره بیلمه میشلردی. بوندان علاوه حیزب طبقاتی شوعلارلار آلتیندا چالیشدیغی اوچون عموم اهالینی اطرافینا توپلاماغا قادیر اولمامیشدی.

حالبوکی فیرقه‌میزین موسیسلری میلی نهضتیمیزی ویچودا گنیرمک اوچون عموم طبقاتین موعین میلی شوعلارلار واسیطه‌سیله جلب ائتمک لوزومونو جیدی بیر صورتده درک ائتمیشدیلر، اونا گۆره اوچلر یعنی آقای پیشه‌وری، آقای شبستری و آقای بادکان اوچ گونلوک موداکیره‌دن سونرا بو قرارا گلدیلر کی، آقای پیشه‌وری و آقای شبستری اول دموکرات فیرقه‌سی نامیله میلی بیر تشکیلات ویچودا گنیرسینلر. آقای بادکان ایسه توده تشکیلاتلارین باشچیلاری ایله موداکیره ائدیپ ایکی فیرقه‌نین بیرلشمه‌سی‌نین وساییلینی فراهم ائتسین. بو تصمیمدن سونرا آقای پیشه‌وری ایله، آقای شبستری دموکرات فیرقه‌سی‌نین تشکیلینه باشلادیلار. اولجه آزادیخواه شخصلردن موسیسلر تاہماق لازیم ایدی.

بو ایسه موشکول بیر مساله حساب اولونوردو، چونکی خلق سیاسی تشکیلاتلاردان نتیجه آلمایب سؤزدن و نظاهوردن باشقا عمل گۆرمه دیکلرینه گۆره چوخ چتینلیک ایله ایشله‌مگه حاضر اولوردولار، مخصوصن فیرقه رهبرلرین تعقیب ائتدیگی اوچون میلی شوعلارلار داها بؤیوک فداکارلیق طلب ائدیردی. او وقته دک فارس منعصلری‌نین آپاردیقلاری تبلیغات سایه‌سینده، آذربایجانلی اؤزونون میلی خصوصیاتینی ایظهار ائتمگه جورات نیشان وتره بیلمه‌دیگی اوچون مساله فؤوق العاده جیدی بیر مساله ایدی خلق عمومیتله ایسته دیگینی آشکار صورتده دیله گنیره بیلمیردی. اونا گۆره ساده بیر صورتده خلقه یاناشیب، فیرقه تشکیلینه دعوت ائتمک نتیجه وتره بیلمیردی. بونو نظره آلدیقدان سونرا آقای پیشه‌وری فیرقه‌میزین بیرینجی کتبی مدرکی، فعالیت‌میزین بونؤوره داشی اولان معروف ۱۲- ماده لی «اون ایکی شهریور موراجیعتنامه» سینی آذربایجان و فارس دیلرینده قلمه آلدی کی، بو موراجیعتنامه بیر عیده آزادیخواهلا رین ایمضاسینا یئتیشدیکدن سونرا شهریورین ۱۲- سینده مونتشیر اولسون.

ایمضا توپلاماق اؤزو موشکول بیر ایش ایدی. بونولا بئله فیرقه یاراتماق ایسته‌ین رهبرلر مایوس اولمایب، تانی‌یب- بیلدیکلری آزادیخواه‌لارا موراجیعت ائدیرک موراجیعتنامه‌نی اولار اوچون اوخویوب، اؤز مقصدلرینی بیان ائتدیلر.

ایش اولده دئدیگیمیز تکین آغیر و قدم خطرناک ایدی، اونا گۆره هنوز اعلامیه مونتشیر اولمادان اول بعضیلری موتوحیش اولوب، اؤز ایمضالارینی گئری گۆتورمک ایسته‌دیلر، باشچیلارین تصمیمی ایسه قطعی ایدی، اونا گۆره قیرخ سککیز نفرین ایمضاسیله ۱۲- شهریورده موراجیعتنامه‌میز ایتیشار تاپدی.

موراجیعتنامه‌نین ایتیشاری آذربایجان بؤیوک حادیه ایدی، شهریوردن اول اونون اوزو اطرافا گۆنده ریلدیگی اوچون آذربایجانین هرطرفیندن تلقرافلار سنل کیمی آخماغا باشلادی. ایلر بویو آزادلیق عشقینده یانیب یاخیلان خلق کوتله‌لری تلقرافلار واسیطه‌سیله اؤزلی‌نین دموکرات فیرقه‌سینه ایلحاقلارینی اعلام ائتدیلر. بو تلقرافلار فؤوق

بیلدیگیمیز کیمین ایکی گون موراجیعتنامه دن سونرا آذربایجان روزنامه سی اینتیشار تاپدی، بو روزنامه سابق، آذربایجان جمعیتی نین اورقانی اولوب آقای شیبستری نین مودورلوگو ایله موتتشر اندیلمیشدی، اونا گۆره هامان آد، هامان مودیریت ایله ایشه باشلاندى. آذربایجان روزنامه سینی بو دؤوره ده آقای پیشه وری شخص یازیب اونا مستقیم رهبرلیک ائتدیگی اوچون فیرقه نین گونده لیک ایشلری نین ایناسی اولایلمیشدی. خلق هامی بو واسیطه ایله فیرقه نین ایشلریندن ایطیلاع تاپیر، فیرقه عوضلری ایسه اونون مقاله لرینی اؤز لری نین تبلیغات ایشلرینده مؤوضوع قرار وئیردیلهر.

مخصوصن مقاله لرده اعلامیه نین موادى تشریح ائدیلهر، اولاردا ان ماهیرانه بیر صورته سیاسی و تبلیغاتی نتیجه لر آلینیر، بو واسیطه ایله خلقین افکاریندا بؤیوک اینقیلاب یارادیلیردی. مثلن بیرینجی نومره نین باش مقاله سینده آقای پیشه وری «**فیرقه میز اینشه باشلادی**» سرلؤوجه سی آلتیندا بئله یازیر:

دوشنبه گونو فیرقه میزین موراجیعتنامه سی اینتیشار تاپدی. بو موراجیعتنامه خلقیمیز طرفیندن گئنیش توجه و بؤیوک رغبتله قارشیلاندى. مینلرجه آذربایجانلی آذربایجان شهرلرینده، موراجیعتنامه یاپیشد یرلمیش دیوارلارین قاباغیندا توپلانیب اورک دؤیونتوسو ایله اونو اوخودو، دوشوندو، آلقیشلادی، بو واسیطه ایله سعادت و آزادلیغی اوچون یول اچیلدیغینی حیس ائتدی.

موراجیعتنامه میزین دیلی اولدوقجا آیدین و صریح ایدی. بورادا خلقین ایستکلری- آرزولاری، احتیاجلاری چوخ آیدین بیر صورته گؤستریلیمیشدی.

بیز ایرانین ایستیقلا لینا علاقه دار اولدوغوموز ایله برابر آذربایجان خلقی نین فرهنگى ایختیاراتى و اؤز موفدراتى نین اؤز گوجو ایله تعیین ائتمه سینی آرزو ائدیریک.

بیز اؤز دیلیمیزده فرهنگ، بهداشت و دؤولت، ایداره سی طلب ائدیریک. اؤز دیلیمیزده کیتابیمیز و ادبیاتیمیز آزاد بیر صورته وجودا گلمه سینه خلقیمیزین موترقى بیر خلق اولماسینا ایمکان وئیرلمه لیدیر.

بیز بیرینجی نؤوبه ده اؤز ائومیز اولان آذربایجاندان باشلاییب بورانین ترقى سینی تامین ائتمگه چالیشیریق. بونون اوچون چوخ ساده وطبعی بیر تشکیلاتی وجودا گئیرمگی جیدن طلب ائدیریک، بو تشکیلات ایران قانون اساسی پایه سینی تشکیل ائدن ایالت و ویلايت انجومنلری دیر. ایالت و ویلايت انجومنلری تازا بیر تشکیلات دگیلدیر، اونون بؤیوک و تاریخی گئچمیشی واردیر، ایران خلقلری مشروطه و آزادلیق الماق ایشینده آذربایجان خلقی نین ایالت انجومنی نین فعالیتنه و فداکارلیغینا بورچلودور، اونا گۆره ده مستبیدلر و آزادلیق دوشمنلری بیرینجی نؤوبه ده بو تشکیلاتی اورنادان چیخارماغا موفق اولموشدور.

فیرقه میز میلی بیر فیرقه اولدوغو اوچون صنیف و طبقه نظرده توتما ییب عموم جماعتی اؤز پایداغی آلتیندا چاغیریر، بو واسیطه ایله مرکزى حؤکومت و ینرلى مامورلارین لیاقتسیزلیگی نتیجه سینده مئیدانا چیخان نیفاق و بعضی یاراماز عونصورلرین ناروا حرکتلری سایه سینده توره ن هر ج و مرج و شولوقلوقا خاتیمه وئره جکدیر.

بئنه هامان شوماره ده آقای پیشه وری «ایکی یول آیریجیندا بیزیم آخیر سؤزوموز» عونوانی آلتیندا ایرانین عمومی وضعیتینی تشریح ائدرکن فیرقه نین یولونو تعیین ائده رک یازیر:

بیز دموکراسی و آزادلیغی وار قوه میز ایله سا خلاماغا آند ایچمیشیک، تازا بیر هیتلر مئیدانا چیخسا دا اونون آذربایجانا یولو اولایلمز. تازا رضاخانلیق فیکیرینه دوشن خاینلرین آذربایجانا حاکیمیت سورمک آرزو سو اورکلرینده قالاجاق « آذربایجان اؤزو اؤز ایشلرینی ایداره ائتمگه قادیردیر. اگر تهران حوقابازلاری لندندن آلد یقلاری ایلهام اوزره آزادلیغی محو ائتمکده دوام ائدرسه، بیز بیر قدم ایرلی قویوب تمامیه اورادان قطع رابیطه ائتمگه مجبور اولاجاییز.

تهران حۆکومتی گرک بیلسین کی، او ایکی یول آیریچیندا دایانمیشدیر، آذربایجان اۆز یولونو اینتیخاب ائتمیشدیر، او آزادلیق و دموکراسی اوصولونا دوغرو گنده جکدیر. اگر تهران ایرتیجاع یولونو اینتیخاب اندرسه خوداحافیظلیق بویوروب آذربایجانسیز یولونا دوام ائتسین.

«بو دوربیزیم آخیر سۆزوموز!»

بئله لیکله آذربایجان روزنامه سی فیرقه نین کسگین دیلی و قودرتلی تبلیغات و اسیطه سی اولوب خلقی. و فیرقه نی هدفه دوغرو سووق ائتمگه باشلاپیر.

آذربایجان روزنامه سی نین مقاله لری خلق ایچریسینده بۆیوک تاثیر بوراخیر و اونون قوی منطیقی اوخوجولاری دوشونمگه وادار اندیر. عئین حالدا روزنامه ۱۲- شهریور اعلامیه سیننی بیر آن بئله نظردن اوزاق سالمیر. مثلن ایکینجی نومره سینده ایالت انجومنی باره سینده یازیلان قیسا، معنالی مقاله لرده آشاغیداکی صریح جومله لره تصادوف ائدیریک:

«کومیتهمیز. چوخ تئز بیر صورتده بۆیومگه باشلامیشدیر. بو بیزیم آزادلیغیمیزین ضامینی اولابیلر. لاکین بو کافی دگیلدر. فیرقه سیاسی و ایجتیماعی بیر تشکیلاتدیر، او خلقی هیدایت و تشکیل ائده بیلیر، لاکین اونا حۆکومت ائده بیلمز، خلقه حۆکومت ائده بیلن تشکیلات ایالت انجومنی اولاجادیر. بو انجومن گرک دموکراتیک اوصول ایله عوموم خلق طرفیندن اینتیخاب ائدلسین، بوتون دؤولت ایداره لری و اونلارین باشیندا دورانلار اۆز ایشلرینده بو میلی تشکیلاتا تابع اولوب اونون دستورلارینی ایجرا ائتمگه مجبور دولار. آذربایجان ایالت انجومنی نین بۆیوک سیاسی معناسی واردیر. بو انجومن تهران و ایرانین آیری شهرلرینده باش قالدیرمیش ایرتیجاع و ضید دموکراسی جریانینا مؤحکم بیر یومورق و دیش سیندیران بیر جواب اولاجادیر.»

«تهران ایرتیجاعی بیزیم انجومن آدینی ائشیتدیکده تیره ییب ال آیاغینی ایتیرمگه مجبور اولاجادیر.»

همان بو مقاله ده فیرقه صدری نین بو گونکو شوعارلاریمیزی پیشین لیک ائتمه سی آیدین صورتده مئیدانا چیخیر. آقای پیشه وری نین یازدیغی او مقاله ده آشاغیداکی جومله نی مخصوصن اوخوجولاریمیزین رهبرلری بوگونکو مووفقیتلری چوخ آیدین صورتده گۆرورموشلر: «آذربایجان ایالت انجومنی تک آذربایجان مساله سی نین حلی دگیل بلکه بوتون آزادلیق مساله سی نین حلی دئمکدیر.»

۱۲- شهریور موراجیعتنامه سی چوخ حرارتلی بیر قلم ایله یازیلیب اورادا آذربایجانین وضعیتینی آچیق بیر صورتده تشریح ائد یلمیشدیر. موراجیعتنامه ده آذربایجان خلقی نین دوچار اولدوغو اسارت و فلاکتلرین سببلرینی تشریح ائدرکن اونلارین اورتادان قالدیریلماسی عملی یوللار دا گۆستر یلمیشدی.

موراجیعتنامه ده آذربایجان موختاریتی نین لوزومی متین و مؤحکم دیلر ایله ایثبات ائدیلمیش، بو موختاریتین انجومن ایالتی واسیطه سیله تامین ائدیلمه سی اورتالیغا سورولموشدور.

بو موراجیعتنامه نی دیقتله اوخودوقدا آشکار صورتده گۆروروک کی، فیرقه ایشه باشلادیغی وقت وضعیتینی جیدی بیر صورتده موطالیعه ائتمیش، اۆز شوعارلارینی اونون اوزرینده قرار وئرمیشدیر. بوگونکو مووفقیتلریمیزین الده ائدیلمه سینده هامان موراجیعتنامه نین بۆیوک تاثیر اولمیشدور. کئچن ۱۲- شهریورده قبول ائدیگیمیز هدفه تمامیه یئتیشدیگیمیزی ایثبات اوچون موراجیعتنامه نین ۱۲- بند دن عیبارت اولان شوعارینی بوردا تکرار ائدیریک:

بیزیم شو عارلاریمیز بونلاردیر

۱- ایرانین ایستقلال و تمامیتینی ساخلاماقلا برابر آذربایجان خلقینه داخلی آزادلیق و مدنی موختاریت وئر یلمه لیدیر کی، ائده بیلسین اۆزونون فرهنگی یولوندا و آذربایجانین آبادلاشماسی و ترقی سی اوچون عوموم مملکتین عادیلانه قانونلارینی گۆزله مکله برابر اۆز سرنوشتینی تعیین ائتسین.

۲- بو منظوری حیاتا کئچیرمک اوچون چوخ تنزلیکله ایالت و ویلایت انجومنلرینی اینتیخاب ائدیب ایشه باشلامالیدیر. بو انجومنلر فرهنگی، بهداشتی و ایقتیصاد ساحه سینده فعالیت گۆستر مکله برابر قانون

۳- آذربایجانین ایبتیدایی مکتبلرینده اوچ کیلاسا قدر درس لر فقط آذربایجان دیلینده آپاریلمالیدیر و اوچ کیلاسدان یوخاری دؤولت دیلی اولماق اوزره فارس دیلی ده آذربایجان دیلی ایله یاناشی تدریس ائدیلمه لیدیر. آذربایجاندا میلی داروالفونون تشکیلی دموکرات فیرقه سی نین اساس مقصدلریندن بیریدیر.

۴- آذربایجان دموکرات فیرقه سی صنایع و فابریکالارین گئنیشلنمه سینه جیدی چالیشاجاق و سعی ائده جک کی، مؤوجود فابریکالاری تکمیل ائتمکله برابر ایشسیزلیگی رفع ائتمک اوچون، آل و ماشین صنایعینی گئنیشلندیرمک اوچون وسیله لر یارادیب تازا فابریکالار ویجودا گئیرسین.

۵- تیجارتین گئنیشلنمه سینیی، آذربایجان دموکرات فیرقه سی چوخ لازیم و جیدی مساله لرین حساب ائدیر. بو گونه قدر تیجارت یوللارین باغلی قالماسی چوخلو کندیلرین، مخصوصن باغدارلارین و خیردا مالیکلرین ثروتلری نین اللریندن چیخماسینا و اونلارین دینچی حالینا دوشمه سینه سبب اولموشدور. بونون قاباغینی آلماق مقصدی ایله دموکرات فیرقه سی بازار تاپماق و آذربایجان امتیعه لری نین خاریجه چیخاریلماسی اوچون ترانزیت یوللاری آختارماق ایشینه جیدی ایقدام ائتمگی و بو وسیله ایله عومومی ثروتین نوقصانی نین قاباغینی آلماسینی نظرده توتموشدور.

۶ - دموکرات فیرقه سی نین اساس مقصدلریندن بیریی ده آذربایجان شهرلری نین آبادلاشماسیدیر. بو مقصودا چاتماق اوچون فیرقه سعی ائده جک کی، چوخ تئزلیکله شهر انجومنلری نین قانونو تغییر تاپیب شهر اهالیسینه مستقیل بیر صورته شهرین آبادلیغینا چالیشیب اونلاری آبیرومند و موعاصیر حالا سالماغا ایمکان وئرلیسین. مخصوصن تبریز شهری نین سو ایله تامین ائدیلمه سی آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین چوخ فوری جاری مساله لریندندیر.

۷ - آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین موسیسلری گوزل بیلیرلر کی، مملکتین ثروت تولید ائده نی و ایقتیصادی قوه سی کندیلرین قووتلی قولودور. اونا گؤره بو فیرقه ائده بیلمز کی، کندچیلر آراسیندا ویجودا گلن حرکتی نظره آلماسین. بونا گؤره ده فیرقه سعی ائده جکدیر کی، کندیلرین احتیاجلارینی تامین ائتمک اوچون اساسلی قدملر گؤتورولسون. مخصوصن کندلی ایله اربابلارین آراسیندا موعین بیر حودود تعیین ائتمک و بعضی اربابلار طرفیندن ایختیراع ائدیلمیش غئیر قانونی وئرگیلرین قاباغین آلماق دموکرات فیرقه سی نین فوری وظیفه لریندندیر.

فیرقه سعی ائده جک بو مساله ائله بیر صورته حل ائدیلیسین کی، هم کندیلر راضی قالسین و همده مالیکلر اؤز لری نین گله جگیندن ایطمینان حاصل ائدیپ، رغبتله کندلری نین و اؤز مملکتلری نین آبادلیغینا چالیشسینلار.

خالیه بیئرلری و آذربایجانلی ترک ائدیپ قاچان و آذربایجان خلقی نین زحمتلری نین محصولونو تهراندا و سایر شهرلرده مصرف ائدن اربابلارین بیئرلی، اگر تئزلیک ایله آذربایجانا موراجعت ائتمه سه لر، دموکرات فیرقه سی نین اساسنامه سینه موافیق اولاراق کندیلرین ایختیارینا وئرلمه لیدیر. بیز اؤز لری نین عئیش و نوشیندان اؤتری آذربایجانین ثروتینی خاریجه آپارانلاری آذربایجانلی حساب ائتمیریک. اگر اونلار آذربایجانا قاییتماقدان ایمتیناع ائتمه لر، اونلار اوچون آذربایجاندا بیر حاق قائل دگیلیک. بوندان علاوه فیرقه چالیشاجاق کی، چوخ سهل و ساده بیر صورته آذربایجان کندیلرکی نین اکثریتی تورپاق و اکین التلری جهندن تامین ائتسین.

۸ - دموکرات فیرقه سی نین موهوم وظیفه لریندن بیریی ده ایشسیزلیکله موبارزه ائتمکدیر. ایندیدن بو خطر چوخ جیدی بیر صورته اؤزونو گؤسترمکده دیر. گله جکده بو سئل گوندن - گونه قووتلنه جکدیر. مرکزی دؤولت و محلی مامورلار طرفیندن بو خصوصدا هئچ بیر ایش گورولمه میشدیر. اگر ایش بو مینوا ل ایله داوام ائدرسه، آذربایجان خلقی نین اکثریتی فنا بیر حالا دوشمگه محکومدور. فیرقه چالیشیر بو خطرین قاباغینی آلماق اوچون جیدی تدبیرلر گورولسون. هله لیک فابریکالارین تاسیسی، تیجارتین گئنیشلنمه سی، اکینجی تشکیلاتلاری نین تاسیس ائدیلمه سی، دمیر و شوسه یوللارین چکیلمه سی کیمی تدبیرلر، مومکوندور بیر قدر فایدالی اولسون.

۹- اینتیخابات قانونوندا آذربایجانین حقینده بؤیوک ظولم ائدیلمیشدیر. دقیق ایطیلاعاتا گؤره بو اؤلکه ده دؤرت میلیوندان یوخاری آذربایجانلی یاشاماقدادیر. بو غئیر عادیلانه قانون موجیبینجه آذربایجانا مجلس شورای میلی ده، ۲۰- وکیل بیئر وئرلمیشدیر. بو قطعین موتناسیب بیر بؤلگه دگیلیدیر. آذربایجان دموکرات فیرقه سی سعی ائده جک آذربایجان نوفوسونا نسبت وکیل اینتیخاب ائتمه حقی اولسون. بو تقریبین مجلس نوماینده لری نین اوچده بیرینی تشکیل ائده بیلر.

آذربایجان دموکرات فیرقه سی مجلس اینتیخاباتی نین مطلق آزاد اولماسی طرفداریدیر. او، دؤولت ایشچیلری نین داخلی و خاریجی، همچین پولولارین قورخوتماق و آلداتماق یولو ایله اینتیخابات ایشینه قاریشمالارینا جیدن موخالیفت ائده جکدیر. اینتیخابات گرک تمام ایراندا آن واحیدده باشلانیب، چوخ سریع بیر صورته قورتارسین.

۱۰- آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی فاسید، موختلیس و روشوه آلان شخصلر ایله کی دؤولت ایداره‌لرینه سوخولموشلار، جیدی موباریزه آنده‌جک و دؤولت مامورلاری آراسیندا صالح و دوروستکار شخصلردن قدیردانلیق آنده‌جک. مخصوصن فیرقه چالیشاجاق اولارین ماعاشلاری و زیندگانلیق شراییطلری ائله ایصلاح اولسون کی، اولار اوچون اوغورلوق و خیانت ائتمگه باهانا قالماسین. اولار ائلییه بیلسینلر کی، اؤزلری اوچون آبیملی حیات وجودا گئیرسینلر.

۱۱- دموکرات فیرقه‌سی سعی آنده‌جک آذربایجاندا آلینان وئرگیلرین یاریسیندان یوخاریسی آذربایجانین اؤز احتیاجلارینا صرف ائدیلسین و غئیر موستقیم وئرگیلر جیدی صورتده آزالسین.

۱۲- آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی بوتون دموکراتیک دؤولتلر، مخصوصن موتفیقلرله دوستلوق ساخلاماق طرفداریدیر و بو دوستلوق داوام ائتدیرمک اوچون چالیشاجاق مرکزده و شهرلرده ایران ایله موتفیق دموکراتیک دؤولتلر آراسیندا دوستلوق پوزماق ایسته‌ین خاین عونصرلرین اللرینی ایجتیماعی، سیاسی و دؤولتی ایشلردن کنار ائتسین.

بودور دموکرات فیرقه‌سینی یارادانلارین اصل مقصدلری.
بیز اومیدواریق کی، هر بیر وطن‌پرست آذربایجانلی اییستر آذربایجانین داخیلینده و یا آذربایجاندا خاریجده بو موقدس مقصد چاتماق اوچون بیزیمله همصدا و ال بیر اولاجاقدیر. طبیعی دیر کی، اینسان اول اگر اؤز ائوینی ایصلاح ائتمه‌سه محله، شهر و یا مملکت اوچون ایشله‌یه بیلمز.
بیز اول اؤز ائویمیز اولان آذربایجاندا باشلابیرق و اینانیریق کی، آذربایجانین ایصلاح و ترقی‌سی ایرانین ترقی‌سینه سبب اولاجاقدیر و وطنیمیز بو واسیطه ایله قولدورلارین و مورتعیلرین چنگالیندان نیجات تاپاجاقدیر.

باشاسین دموکرات آذربایجان!
باشاسین موستقیل و آزاد ایران!
باشاسین ایران و آذربایجان آزادلیغی‌نین حقیقی مشعلداری اولان آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی!

تشکیلات نجه وجودا گلدی؟

موراجیعتنامه‌دن سونرا آذربایجاندا بؤیوک تشکیلاتی فعالیت باشلاندى. شهرلر و کندلرده جماعت دسته دسته بیغیلیب فیرقه‌نین شو‌عبه‌سینی تشکیل وئرديلر. موسیسلر سیرا سینا داخیل اولان عوضولر بو تشکیلاتا سر و صورت وئریمک اوچون مووقتی موسیسلره‌ئیاتی طرفیندن اطرافا گؤنده‌ریلدى. بوتون اولکه‌میزی شدید فعالیت بورودو. هر یئرده موسیسلر کومیتهلری تشکیل اولونماقلا تشکیلاتین پایه‌سی قورولماغا باشلادی.

بؤیوک حرا رت و یورولماق‌سیزین جیدیتله ایشه باشلایان فیرقه رهبرلری تنها تبلیغات ایله اکتیفا ایتمه‌یب تشکیلاتی مرکزلیشدیرمکله قازانیلان گئنیش تبلیغات نتیجه‌لریندن عملی ایستیفاده ائتمگه باشلادیلار.

بو مقصد ایله موراجیعتنامه اینتیشاریندان سونرا ۲۲- شهریورده موسیسلرین عمومی ایجلاسی دعوت اولونوب اون بیر نفردن عیبارت بیر موسیسلر کومیته‌سی تشکیل وئریمگه مووفق اولدولار. بو کومیته‌یه اکثریت آرا ایله آقای پیشه‌وری صدر، آقای شبستری موعاون اینتیخاب اولوندولار. همان گون آقای بیرا شورای موتحیده‌ی کارگرانین صدری، کارگرلر اینتحدیه‌سی‌نین دموکرات فیرقه‌سی‌نین رهبرلیگینی رسمن قبول ائتدیگینی کتبن کومیته‌یه خبر وئریدی. یئنه همان گونون آخشامی آقای بادکان و آقای قیامی توده تشکیلاتی‌نین عمومی گئنیش کونفرانسی‌نین تصمیمینی خبر وئرديلر. بو تصمیم واسیطه‌سیله حیزب توده‌نین آذربایجان دموکرات فیرقه‌سینه مولحق اولماسی قرارا آلینمیشدی. شورای موتحیده و توده تشکیلاتی‌نین بیرلیک تمایولو دموکرات فیرقه‌سینی حثیرت‌آور بیر طرزده قوولندیردی و قرار اولدو کی، توده، تشکیلاتی‌نین کومیته عوضولریندن بیر نجه نفر فیرقه‌نین موسیسلر کومیته‌سینه داخیل اولسونلار، بو تدبیرین نتیجه سینده سیرالاریمیز اینانیمیش و موجب کادرلارلا مؤحکملنمگه باشلادی.

موراجیعتنامه‌میز مونتشیر اولان کیمی تهران روزنامه‌لری علئیه‌میزه شدید بیر صورتده حمله‌یه گئچیب نؤهت و ایفتیرا قالمادی کی، بیزیم اوستوموزه اتماسینلار. درین ایمان و قطعی تصمیم اوزره فعالیتله باشلایان فیرقه رهبرلریمیز اولارلا جواب وئریمک عوضینده اؤز ایشلرینه ایدامه وئرديلر.

موغین نقشمه اوزره اولدوغو اوچون ایش چوخ سریع صورتده پیشرفت ائتمکده ایدی.

فیرقه گیزلتمه و اؤرت باسدیر سیاستینه موخالیف اولدوغو اوچون اؤز مقصدلرینی ساده صورتده آجیب خلقه بیان ائتدی، ایشیمیزین باشلانعیجی قیزیل اوردونون اؤلکه میزده اولدوغونا تصادوف ائتدیگی اوچون دوشمنلریمیز خلق آراسیندا سو تفاهوم ائتمک اوچون نهضتیمیزی تجزیه و یا آیری بیر اؤلکه یه ایلحاق عونوانیله لکه لندیرمک ایستیردیله.

بو سو تفاهومی رف ائتمک اوچون شهریمیزین عوموم طبقاتی نین باش بیلنلریندن گئنیش بیر ایجلاس دعوت ائدیله. بو ایجلاسا آقای پیشه وری بیر ساعات یاریم سورن نیطقینده فیرقه نین شوعارلارینی شرح وئرکن ایله هاوادا ایران نقشه سیننی ترسیم ائتدی. بو جومله ایسه بوتون نهضت دؤوره سی فعالیتی میزین مشعلی اولدو: سول و ساغ جریانلارین هر ایکسی ایله موباریزه ائدرکن آقای پیشه وری نین، ۱۹- شهر یورده سؤیله دیگی بو تاریخی جومله نظرده توتولماقلا فیرقه ایچری سیندن چیخابیلن عوموم سهو جریانلارین قارشسی سیننی مسد ود ائتدی. تبریز شهر تشکیلاتی نین اساسی ایسه چوخ تتر بیر زاماندا یعنی مهر آی نین بنشینده وجودا گلدی. ایگیرمی اوچ گونلوک فعالیت نتیجه سینده دموکرات فیرقه سیننه یازیلانلارین سایى (حیزب توده تشکیلاتیندان علاوه) مینلری تجاوز ائتمیشدی. مهر آی نین ۹- دا تشکیل تاپان کونفرانسدا بیرینجی فیرقه کونقره سیننه ۵۹ نفر نوماینده اینتیخاب ائدیله. بویله لیک ایله شهر تشکیلاتیمیزین اساسی قویولوب، مونظم صورتده ایشه باشلاندى.

بو دؤوره ده آذربایجان روزنامه سی بؤیوک رول اویناماقدا ایدی. خلق اونو سنوینچ ا یله اوخور و فیرقه نین سیاستینی درک ائدیله. آقای پیشه وری اوزون مودت سورن یازیچیلیق تجرویه سیننی و سیاسی معلوماتینی تاممیله اونا مونحصیر ائتمیش ایدی. مقاله لر چوخ قیسا، آتشین وحرارتلی ایدیله. ایستر روزنامه ایستر ایسه شیفاهی تبلیغات اثرینده خلق ایچری سینده بؤیوک فیکری نهضت باشلایب گوندن گونه یوکسلمکده ایدی. شاعیرلریمیز میلی نهضتدن ایلهام آلیب چوخ درین معنالی و اولدو شعرلر یازماغا باشلا دیله.

«آذربایجان» روزنامه سی نین شهر یور و مهر آیلاریندا چیخان نومره لرینه دیقت ائدیله رسه تقریب بوتون شاعیرلریمیزین قیمتلی شعرلرین او دؤوره ده یازیلماش اولدوغو چوخ آیدین گؤرونر. آقای اعتماد، آقای علی فطرت، آقای آذر اوغلی، مدینه خانیم علی اکبرزاده، مظفر درفشی و عاشیق حسین جوان او گونلرده وطنی شعرلر یازماقدا بؤیوک شووق و هوس گؤستریردیله.

فداییلریمیزین ذوق و شووقیله قولاقلاریمیزی، نوازش ائدن: «همیشه لیک یاشا آذربایجان» سورودونو دا آقای نجم تبریزی هامان: شهر یور آییندا یازیب، آذربایجان روزنامه سی ایداره سیننه گؤندرمیش و مهرده چاپ ائدیلمیشدی.

دئمک خلقدده درین احساسات وجودا گتیریلیمیش ایدی . فیرقه نین صحیح رهبرلیگی بو احساساتی ایسته نیلن مقصدده دوغرو سوروب اوندان تشکیلات و سیاسی نتیجه آلمای تامین ائتدی.

فیرقه میزین فعالیتی بیزه بو جهتدن یاخشى نتیجه وئرمیشدیر کی، باشچیلار اؤز ایشلرینی تصادوفه واگوزار ائتمه ییب، موعین نقشه اوزره حرکت ائتمگه چا لیشمیشلار.

بیرینجی کونقره

قاباقدان موعین ائدیلمیش پروگرام اوزره، مهر آی نین ۱۰- دا فیرقه میزین بیرینجی کونقره سی تشکیل تاپدی. بو کونقره ده آذربایجان بوتون شهر، قصبه، و کندلریندن نوماینده لر اینتیخاب اولونموش ایدیله. کونقره فیرقه نین تشکیلینه رسمیت وئرمکله (حیزب توده ایران) تشکیلاتی ایله دموکرات تشکیلاتی نین بیرلشمه سیننی عملن ایجرا ائتدی. بو اوچ گون دوام ائدن کونقره چوخ بؤیوک و اساسلی مساله لرین حلینه مووفق اولدو. بونلاردان ان موهومی فیرقه نین مرام و نیظامنامه سی نین تصویبی ایدی.

شهر یور آی نین ۱۲- ده اینتیشار تاپان مرامنامه دوز بیر آیدان سونرا یعنی مهر آی نین ۱۲- سینده قبول ائدیله فیرقه مرامنامه سی شکیلینده داها موکمل بیر صورتده رسمیته کئچدی. کونقره موختاریت، یئر بؤلگوسو و میلی دیلیمیزین رسمیتی کیمی بؤیوک شوعارلاریمیزی اساس اولاراق مرکزی کومیتیه تاپشیریپ قطعى اومید و جیدی تصمیم ایله خاتیمه تاپدی.

بو کونقرهده قیرخ بیر نفرلیک بیر «مرکزی کومیتة» سئجیلیب، آقای پیشه‌وری فیرقه صدرلیگینه، آقای شبستری ایله آقای بادکان صدر موعاونلیگینه اینتیخاب اولوندولار.

تهران مورتجعلری نهضتیمیزه زمینه حاضیرلادیلار

بیزیم میلی نهضتیمیز یوخاریدا یازدیغیمیز سورعتله گئیشیلندیکجه تهران اؤزونون ایرتیجاعی رفتاریندا جیدلیشمگه باشلابیر.

ایران مشروطه‌سینده جلالیق وظیفه‌سیله مشغول اولان «صدر الاشراف» نهضتیمیزی بوغماق اوچون «سید مهدی فرخ»-ی فؤوق‌العاده ایختیارات ایله آذربایجانا والی تعیین اندرکن فیرقه ده بونا جواب اولاراق بؤیوک بیغینجاق چاغیریر و اورادا فرخی قبول ائتمک اوچون قطعنامه صادر اولونور.

مجلس شورای میلی ایسه تامامیله اؤز ماسقاسینی بیرتیب، ایرتیجاعی سیاستینی بیروزا وئیریر. ملک مدنی‌لر و امیر تیمور کلالی‌لر کیمی موسستید و فاشیست عونصرلری ریاست هئیاتینه اینتیخاب ائدیر. بو واسیطه ایله آذربایجان نهضتی‌نین داها دا ووسعتلنمه‌سی اوچون موساعید زمینه وجودا گلیر.

همین بو دؤورهده تهراندا آزادیخاهلارین تعقیب و توقیفینه ایقدام اولونور. مخصوصن کارگرلر اینتیجاده‌سی باشچیلاریندان «روستا، و شمیده» توقیف اولونور. تهراندا تعقیبه واقع اولان افسرلر ایسه تهرانلی ترک ائدیپ خوراسانا و اورادان دا صحرا یا قاجمقلا جانلارینی خیلاص ائتمگه چالیشیرلار.

تهران رادیوسو آذربایجان سورودونو چالماقلا عموم ایران خلقینی علئیهیمیزه تحریک ائتمگه چالیشیر. بونلار ایسه ایرتیجاعی سیاستمدارلارا عکس نتیجه‌لر وئیریر و اونلاری اؤز باشلارینی ایتمرگه وادار ائدیر.

تهران بارماغی

آذربایجان روزنامه‌سی‌نین ۲۰- مهر تاریخی شوماره‌سینده «تهران بارماغی» عونوانلی مقاله آذربایجاندا اولان تهران مامورلاری‌نین او گونکی خایینانه سیاستلری‌نین اوستونو اچیر، مقاله‌نین بو جومله‌لری شایان دیققتیر:

«تهران ایرتیجاعی‌نین قارا بارماغی آذربایجان کندلرینده گؤرسنمگه باشلانیر، بو ایسه کندلرده ساییسیز-حسابسیز ژاندارملاردان عیبارتدیر.

کندیلری گوج ایله چکیب فیتنه و فسادا سؤوق ائدیرلر. اربابلارین املاکینی حیفظ ائتمک و بهره‌آلماق باهاناسیله کندیلری دؤبور، ازی، اینجیدیر و ناراحات ائدیرلر. بیز چوخ گؤزل بیلیریک کی، آذربایجان مالیکلری‌نین بؤیوک بیر قیسمتی صلح و آرامیش طرفداریدیرلار. ولی موفتینلر اونلارین آدیندان خلقی ناراحات ائدیر و جور به جور باهانالار ایله کندلرده حوقوقی ایشلره قاریشیرلار.

فیرقه‌میز وار قووه سیله سوکوتو ساخلاماغا چالیشیر ولی فیتنه‌کارلار اؤز منحوس سیاستلریندن ال گؤتورمک ایسته‌میرلر.

گؤرورسوز کی، میلت و مملکتین موقدراتی کیملرین اینده دیر؟ او دئییر: بیز حوقوقی ایشلره قاریشا بیلیمریک، کیم گوجلای ایسه اؤز ایشینی قاباقدان آپارمالیدیر.

ژاندارم و امنیه تشکیلاتی‌نین باشیندا دورانلارین لیقوان حادینه سینده بؤیوک جینایتکارلیقلاری اولموشدور.

اگر اوگون بونلار مسولیتله جلب ائدیلسه ایدی، بو کیمی حرکتلر اولونمازدی و بو گون عدلیه ریسی و مودعی العموم کندلرده باش وئرن جینایتلری اؤز بویونلاریندان اتماقلا تازا بیر شوریشین مئیدانا چیخماغینا یول وئرمزدیلر.

بیز بونیله خلقیمیزی تحملوله، صبره و متانتله دعوت ائدیریک و عئین زاماندا فیتنه و فساد تولید ائدنلرین سیمالارین گؤستریمک اوچون اونلارین نه کیمی ایشلر گوردوکلرینی مداریک و اسناد اوزره یازیب تشکیلاتیمیزا وئریمه سی تؤولیه اولونور. پ.»

بو گونلردن سونرا ژاندارملارین وحشیلیکلری آرتیر. نهایت ایش او یئره گتیریر کی، فیرقه بو خصوصدا بو جینایتلری ایفشا ائدن بیر موراجیعنا نامه نشری ایله ایرانین صلاحیتدار ایداره لرینه و ها بئله خارجی کونسولخانلارینا جینایتلرین تفصیلاتینی اونلارین نجه بیلاتعقیب قالماسینی گؤستریر.

بیز آبان آپی نین ۲۵- ده یازیلان او سندی بورادا ایکنجی دفعه تکرار ائدیریک:

دؤولت مامورلاری نین کندلرده یار ائدیقلاری فجاجعی ایفشا ائتمک

اوچون آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین آذربایجاندا دموکرات دؤولتلری نین
دیلوماسی مامورلارینا و ایران صلاحیتدار مقاملارینا گؤندردیگی
آچیق مکتوب

دؤولت مامورلاری نین آذربایجاندا گوندن- گونه آرتماقدا اولان وحشیانه فاجیعه لره و بئچارالارین شیکایتلرینه صلاحیتلی مقاماتین توجه ائتمه مه سی، آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین مرکزی کومیته سین، آذربایجاندا اولان دموکرات دؤولتلری نین سیاسی نو ماینده لرینی خلقیمیزین فجیع و اورک یاندیرجی وضعیتیندن مطلع ائتمگه، بو وسیله ایله خلقین دیلسوز فریاد و ناله سین، موتمدین دونیانین قولاغینا، هانسی کی، ظولم و وحشیلیگی کؤکوندن قازماق اوچون فداکارلیق و جانبا زلیقلار ائتمیشلر، یتیرمگه و ادار ائندی.

بؤیوک دؤولتلرین باش کونسول و ویس کونسوللارینی مملکتیمیزده یاندیریلان اود و آلوودان مستحضر ائتمک اوچون دموکرات فیرقه سی الینده اولان بیر چوخ اسناد و مداریک اوزوندن بیر نچه سین گؤستریمک ایستیر.

آذربایجان دموکرات فیرقه سی چاره سیز اولراق بو تاسوف آور ایفدامی ائدیر، اوندان اؤترو کی، حؤکومت هئج اؤز موتجاویز مامورلاری نین احجافاتیندان جیلووگیرلیق ائتمگه حاضر اولمور، برعکس هر گون اونون شیدتینی آرتیریر. ایندی باش وئرن فجاجع گؤستریر کی، اونلار بو وسیله ایله آذربایجان خلقینی آزادان آپارماق یا اونو اورتا عصیرلرده اولان قوللار کیمی ساخلاما ق ایستیرلر. دوداق کسمک، داغ قویماق، قارین بیرتماق و بو فجاجع ایله قتل و غارت ائتمگین اورتا عصیرلرده بئله از سابقه سی واردیر.

آقار! سیز موتمدین دونیانین نو ماینده لری و دموکرات خلقلری نین گؤنده رمه لری بو فضایانین شاهیدی اولون و اینتظاریمیز بودور کی، آذربایجانین مظلوم میلتی نین سسینی دموکراسی دونیاسی نین آزاد مطبوعاتیندا اینتیشار وئره سیز.

اگر بیر نفر بو مظلوم و سیتمدیده لرین بیر نچه نفریله صؤحبت ائدیب و بونلارین حقینده عمله گلن فاجیعه لرین یوزده بیریندن مطلع اولورسا حتمن موتاثر اولوب شک سیز اؤز دموکرات میلتینه یتیره جکدیر کی، هله ده دونیادا ائله بیر دؤولت واردیر کی، اونون مامورلاری مملکتین قانونلارینی آیاق آلتینا آلیب و اؤز میلتینه دونیادا اولان بوتون اینسانیت قانونلاری نین خیلافینا اولراق رفتار ائدیر و اورادا قانون، محکمه- مودعی العمومی بیر اوچ مستبید خودسر و ایستیفاده چی اشخاصین الینده ائدیر. ایرانین ایندیکی وضعیتینی دونیا دموکراسی سینا عاردریر. قوی دونیا بیلسین کی، بیر عیده مظلوملار کی، چاره سیزلیکدن اونلارا اؤز مظلومیتلرین ایظهار ائدیرلر جواب وئرسین.

بودور بیر قیسمت دؤولت مامورلاری نین کندلرده یاراتدیغی فجاجع و اونلارین قانونسوزلوقلاری و طولوملری حقینده عدلیه و سایبر صلاحیتدار ایداره لره یازیلان شیکایتلردن کی، حقیقته خارواردان بیر اووودور و ایندییه قدر ده بونلارا ترتیب اثر وئریمه بییدیر.

۱- «۹، ۷، ۲۴- ده «هشترو» ماحالی نین «عجمی» کندینده مالیک محمد صادق مجتهدی و موباشیر عبدالحسین ساسانی بیر عیده موسلج ژاندارملا کندیلره حمله ائدیر، ژاندارملاردان بیر ذولفعلی آدیندا بیر کندلینی قولوندان یارالیر و حسن آقا، غلام، فتحعلی و مشهدی عباداله آدلی دؤرد کندلینی گوناھسیز یئره گوله ایله وورور و بنش نفر کندلینی آغیر صورتده یارالایرلار، بئله کی، ایندی ده یاتاقدا دیرلار. بونولا برابر قاتیلر هله ده تعقیب اولونمامیشلاردیر. لاکین گوناھسیز کندیلردن بیر نئچه نفر توتولوب و حبس ائدلمیشلردی.»

۲- «کاغد کنان» ماحالیندا «قوشا بولاغ» و «یام بولاغ» کندلرینده ۷، ۷، ۲۴- ده محرم و فئیر آدلی ایکی نفر کندلی اصلان همایون و استوار ابراهیمی نین ایله آزادیاھلیق جورمیله قتلہ بنتیشیلر و ژاندارملارین موسلحانه حمله سی نتیجه سینده کندیلر اؤز عایله لری ایله چؤلره قاچیرلار.

۳- «سراب»- ین «شریان» کندینده بیر عیده ژاندارم گوروهان مقدسین باشچیلیغینا کندیلرین انونینی و اموالینی غارت و اؤزلرینی دؤیوب حبس ائدیرلر، بیر کندلی اؤلور و نئچه آرواد، اوشاق سیقت ائدیر.

۴- «تیکمه داش»- دا ژاندارملار آزادیاھلارین ائولرینی غارت ائدیرلر و ایکی نفره قدر کندیلر اؤز آرواد و اوشاقلاری ایله چؤلره قاچیرلار.

۵- «اممند» کندینده ایگرمی نفر ژاندارم سروان دیبانی باشچیلیغی ایله کنیلرین مال و جانلارینا تجاوز ائدیرلر کی، یوز اللی نفر کندلی اونلارین طولوموندن دلی کیمی قاچاراق اؤز جانلاری اوچون تبریزه آذربایجان دموکرات فیرقه سینده پناهنده اولورلار.

۶- «سلطان آباد» کندینده حسن ژاندارم و علی آدلی بیرینسی بیر نفر آروادی توفنگ قونداغی ایله او قدر دؤیورلر کی، اونو اولوم حالینا سالیرلار و هامان آروادین ایکی یاشلی اوشاغی توفنگ قونداغی ضربه سی آلتیندا اؤلور.

۷- «گول تپه» کندینده سروان عابدینی بیر بؤیوک عیده ژاندارملارلا آزادیاھلاری آغا باغلایب و اونلارین قاپاغا گلنلرینی حبس ائدیب و «مردانقیم» کندینده مورجع خانلار ژاندارملارلا بیرلیکده بوتون آزادیاھلارین ائولرینه حمله ائدیرلر. اونلارین ماللارینی و اثاثه لرینی غارت ائتدیکدن سونرا اونلارین باشینا او قدر ایشکنجه لر گتیریرلر کی، بیر عیده بؤیوک کندیلردن چؤل و مئشه لره قاچماغا مجبور اولورلار. ژاندارملارین و بعضی محلی مورجعلرین یاراتدیقلاری فجايعدن عدلیه وساییره قانونی مجعله اولونان شیکایت و اعلام جورملرین سایى بو گونه قدر یوزی کئچمیشدیر.

بوتون او کیمی مؤوقعلرده خلقین مسول مقاملاردان مورتکیلری قانون اساسی حودودوندا و جزایی محکمه لرین اوصولولا تعقیب ائتمک، ژاندارم مامورلارین غیر قانونی اولاراق حقوقی ایشلره موداخيله ائتمکدن جیلووگیرلیق اولونماسی تقاضا اولونموشدور. (قضایی قوه نین اجرایی قوه دن آیری اولدوغونو عدلیه نین ۲۵۲۶- نومره و ۱۱، ۵، ۲۴- تاریخی ژاندارم ایداره سینده یازدیغی بخشنامه موجیبینجه، ژاندارم ایداره سی نین حقوقی ایشلره موداخيله ائتمه مه سی تقاضا اولونموشدور. چونکی او ایداره نین مامورلاری خلقین آسایشینی تامین عوضینده خلقین قتل و غارت ائدلمه سی نین و آسایشی نین پوزولماسی نین سببی اولموشلار.)

(آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین مرکزی کومیته سی نین ایجتیماعی ایشلر شؤعه سی)
(«آذربایجان» شوماره ۵۶، آبان ۲۵، نوایر ۱۶)

بو جینایتلری یارادان تهران بارماغی ایسه خلقی، مخصوص کندلینی تنگه گتیریر و اونو قانلی و شدید موباریزه به وادار ائدیر. یئری گلیمشکن بونو دا فئید ائتمک لازمدیر کی، فیرقه ۳۰- مهردن ۲۰- آذره قدر همیشه کنیلری سوکوتا دعوت ائدیرک آزادلیغین صلح یولیه الده ائدلمه سینین لازیم گورموشدور. تهران بارماغی اؤز جینایتینده او قدر ایصرار و سماجت گؤستمیش کی، بیلاخره فیرقه کندیلره اؤزونوزو دیفاع ائدین فرمانینی وئرمگه مجبور اولموش، بو فرمانین نتیجه سینده فدایی دسته لری مئیدانا چیمیشدیر.

بیرینجی کونقره نین تاثیر ی

بیرینجی کونقره نین تاثیر ی خلقین ایچریسینده چوخ بؤیوک اولدو. بو واسیطه ایله میلتمیز اؤزونه بیر مرکز ثقل، بیر ملجا، داها دوغروسو حقیقی رهبرلیک ائدیجی قووه تاپدیغینی درک ائتمگه باشلادی. اونا گۆره بو موناسیبت ایله یئنه ده فیرقه میزین ایلك تشکیلی گونلرینده اولدوغو کیمی آذربایجانین هر طرفیندن یوزلرجه تبریک تلفرافلاری آخیب گلگه باشلادی.

کونقره نین قرارلارینی واورادا تصویب اولان مرانامه میزی نظره آلساق گۆره ریک کی، بو ساده بیر بیغینجاق دگیل ایمیش. بو گون دوست و دشمنلریمیزین تصدیقی ایله بوتون دونیادا سس سالان بؤیوک نهضتیمیزین نقشه و تدبیرلرینی تهیه ائتمک، واقیعن حربی و اینقیلابی بیر ارکان حرب ایشینی گۆرموش اولدو.

بو جهته دئییه بیلرک کی، کونقره نین خاتیمه سیله میلی نهضتیمیز باشلانیب، مونظم بیر صورته خلقی تشکیلات آلتینا آماغا موقوف اولدو.

تهران تیترده ی، صدر بیخیلدی

«فرخ»- ون تبریزه گلمکدن مایوس اولماسی فیرقه میزین گونده لیک ایشلرینده پیشرفت ائتمه سی، تهران موحیطینده شدید بیر صورته قورخو توولید ائتدی. نتیجه ده ال- آیاغینی ایتیرمیش مجلس مورتجعلری «صدر»- ی ایش باشیندان کنار ائتدیلر. ابرتجاعی هئیات حاکیمه آراسیندا ایکی شدید موباریزه باشلادی. بیر دسته ایسته بیردی نهضتیمیزی سیلاح و پولیس تشکیلاتینی تقویت ائده رک، بو واسیطه ایله بیر طرفدن خلقی مرعوب ائتمک، او بیر طرفدن فرصت اله کتیریب فیرقه باشچیلارینی اورتادان آپارماغا چالیشیردیلار. ایکینجی دسته ایسه حيله و نئیرنگه موتوسیل اولوب، خلقیمیزی ایغفال ائتمگی لازیم گۆردوکلی اوچون بیزه یاخشی بیر والی گۆندرمک و دادلی وعده لر وئرمگی ایرلی سورموشدولر. ایتفاقن هر ایکی گوروه دؤولت تشکیلاتیندا درین نوفودا مالیک اولدوقلاری اوچون اؤز فیکرلرینی موعین مامورلار واسیطه سیله انجام وئرمگه موقوف اولوردولار. بو ایسه آذربایجاندا فارس لار دئمیشکن «کوسه و ریش پهن» شکیلنده ظاهر اولوردو. مثلن بیر طرفدن سرهنگ «ورهرام»- لار، «پرویزی»- لر و «زنگنه»- لر واسیطه سیله کند و شهر اهالیسینی ازیر، دؤیور، آپادان سالیردیلار، او بیر طرفدن مولایمتلی لیک ایله معروف اولان «حسام السلطان بیات»- ی والی تعیین ائدیپ اونا تاپشیردیلار کی، نهظت باشچیلاری ایله سازیش ائتسین. خلقین گۆزونون قاباغیندان پرده آسماق اوچون بؤیوک ایصلاحات وعده لرله ایسه باشلا سین. بو «کوسه و ریش پهن» سیاست ایسه خلقه گیزلی قالمادیغی اوچون فیرقه میزین تبلیغاتی و تشکیلاتی فعالیتینی داها دا قوتلندیرمگه باعث اولوب و موحیطیمیزده شدید بیر تشنوج وجودا کتیردی.

میلی حوکومت تشکیلی یولوندا

ایش ساده بیر چارچووادا داپانا بیلمزدی. میلی و دموکراتیک شوعارلار ایله خلقی آباغا قالدیران فیرقه سؤزه قناعت ائدیپ دورا بیلمزدی. تهران ایسه عملده گودشت ائتمک ایسته میزدی. «صدر الاشراف» کابینه سی نین یئرینی «حکیمی» کابینه سی تبریزدن قاچان مورتجعلر ایله ال بیر اولان تهران ابرتجاعی قووه لرین نین تحت تاثیرینده قالان، بو سؤزلریمیزی ائشیتیمک بئله ایسته میزدی. حتا قانون اساسیده صریح بیر صورته قئید ائدیلمیش ساده انجومن ایالتی قانونونو بئله سفسطه ایله آزادان آپارماغا چالشیردی.

بو وضعیتنی نظرده توتوب تهران هئیات حاکیمه سی نین ایشلرینی دقیق صورته تعقیب ائدن مرکزی کومیتته، فیرقه مرامی نین ایجراسی اوچون سؤزدن عمله گئچدی.

بیر طرفدن ژاندارملارین فیشار و تضيیقیندن جانا دویموش کندیلرین آراسیندا فدایی دستهلری تشکیل ائتمک، او بیر طرفدن خلقین آرزولارینی یئرینه یئتیرمک اوچون میلی دؤولت تشکیلاتی یاراتماق لوزومو مئیدانا چیخدی و

بو فیکیرین تاخیر اندیلمه دن ایجراسی آقای پیشه‌وری‌نین موستقیم مسولیتی ایله آغاز اولوندو و بوتون فیرقه باشچیلاری بو هدفه یئتیشمک اوچون شدید بیر صورتده فعالیتله باشلادیلار. بو فعالیتین نتیجه سینده آذربایجاندا اولان دؤولت تشکیلاتی موتزلزیل اولوب گوندن گونه ضعیفلمگه باشلادی. نهایت عملده ایکی حؤکومت مئیدانا چیخدی کی، اوللاردان بیر گوندن گونه نوفوذ و قودرت کسب ائدن دموکرات تشکیلاتی، او بیرسی اؤز سنگرلرینی بیریری‌نین دالیسینجا ترک ائتمک مجبوریتینده قالان چوروموش دؤولت تشکیلاتی ایدی.

آخیرده ایش او یئرله گلدی کی، فیرقه عوضولرینی صیره، متانته و عاقیلانه رفتار عادت وئرمک اوچون فیرقه صدری آشاغیداکی مقاله‌نی یازیب، آذربایجان روزنامه‌سینده اینتیشار وئردی:

فیضولی موقوف

ائشیتدیگیمیزه گؤره چاغریلمامیش قوناقلاردان شهرداری ریسی بؤیوک قانونسوزلوقلارا باشلامیش. قانونی صورتده خلق طرفیندن سئچلمیش شهر انجومنی عوضینده سککیز آی بوندان اول وقتی قورتارمیش کؤهنه انجومن اعضاسی‌نین ایله بعضی ایشلر گؤرمگه ایقدام ائتمیشدیر.

بو کیمی فیضوللوقلارین وقتی گنچمیشدیر. ریسی شهرداری اولماسین اوندان داها یئکسه‌سی اولسون، دیکتاتورلوق و قانونسوزلوقا آذربایجان خلقی یول وئره بیلمز.

آقای شهردار بیر دفعه آنلاسن کی، بورا آذربایجاندیر، دیکتاتورلوقو بورادان یعنی آذربایجانین مرکزیندن باشلاماق اولماز. وقتی گنچمیش انجومنلرین و یا مجلس شورانین واسیطه‌سیله میلت مالیندان بیر دینار خرج ائتمک قانون اساسیمیزی ایاقلاماق دئمکدیر.

بو ایشی گؤرنلر کیم اولورسا اولسون خاین و موحرورم تانینماقلا محکمه‌یه جلب اولمالیدیلار. بیز دادسیتان و قانون موجیبینه صلاحیتدار مقاملارین نظرنی بو جیدی و بؤیوک اوغورلوق و خیانتله جلب ائدیریک. وزارت کیشورین باباسی دا شهر انجومنلرین ایستیفالینی یوزا بیلمز. اگر صلاحیتدار مقامات بو قولدور موستبید عونصورو محکمه‌یه جلب ائتمگه فؤوریتله تشبوث ائتمزسه اوندان داها صلاحیتلی اولان خلق اؤز حوقوقوندان مودافیعه ائدر. فیضولباشیلار آنلاسنلار کی، بو آسانلیق ایله بؤیوک بیر شهرین حوقوقونو پایمال ائتمک اوجوز باشا گلمز. «فرخ» ون نقشه‌سینی ایجرا ائتمک بو ساده‌لیک ایله باش توتماز. شهریمیز اؤز ایشلرینی ایداره ائتمک اوچون انجومن اینتیخاب ائتمیش، نزاکت مایبیل یغی الدن وئرمه‌یب بو گونه‌دک اونون ایشله باشلاماسینا منتظر اولموشدور. موستبیدلر، مورتعلمر و خاینلر و خاینلر الینده اولان وزارت کیشور ایسه کجدار مریض واسطیه‌لر ایله ایتلاف وقت ائدیپ، آخیرده گؤنده‌ردیگی توحفه، قانونونی یوزماق و خلقین حقینی پایمال ائتمکدن عیبارت اولموشدور. بونو نظره آلیب مرکزی کومپته‌میزین فعالیتده دوام ائدن عومومی ایجلاسیندان جیدی صورتده قانونی شهر انجومنی‌نین تشکیلینی تقاضا ائدیریک. قوی تهران بیر دفعه اؤز تکلیفینی دوشونوب بو کیمی فیضوللوقلارین آذربایجاندا باش توتما یا جاغینی یقین ائتسین «پ.»

ایکینجی دؤورهنین شو عارلاری

بو عونوان آلتیندا قلمه آلیبان مقاله‌نین نهایتینده بئله یازیلیر:

((«بو گونکو شو عارلاریمیز انجومنلرین تشکیلی و اون بئشینجی مجلس سئچگیلری‌نین سریع بیر صورتده باشلانماسیدیر. بو ایش بؤیوک سیاسی بیر ایشدیر. او، فیرقه‌نی خلق ایله یاخینلاشدیریب، اونون حقیقی رهبری مقامینا یئتیره‌بیلن بیر ایشدیر. خلقین آرزولارینی داها دا گنیش داییره ده آنلاییب اوللارین عملی اولماسینا چالیشارسا، او فیرقه خلقه داها یاخینلاشیب، اونون بیتمز-توکمز قودرتیندن ایستیفاده ائده‌بیلر.»

«ایکینجی دؤوره‌ده فیرقه ایشچیلریمیزدن بونو طلب ائدیریک.»

«بۆیوک میتینقلر و گئنیش کونفرانسلار واسیطه سیله انجومنلر و مجلس اینتیخاباتی نین معناسینی آنلادیب و اونلاری بو یولدا موباریزه یه حاضیرلاماقدان عیبارتدیر.»

«بیر سۆزله قورولوش دۆوره سی خاتیمه تاپیب و تبلیغات و عمل دۆوره سی باشلانمیشدیر. بو گوندن اعتبارن فیرقه سیاسی قودرت کسب ائتمک یولوندا موباریزه ائدیر. سیاسی قودرت انجومنلر و مجلس نوماینده لری نین آزادیاخه و دموکرات شخصلردن اینتیخاب اولونماسی سایه سینده کسب ائدیله بیلر. بونو هئچ بیر فیرقه عوضو اونودا بیلمز. «پ.»»

بنه لیکله فیرقه حاضیرلیقلاری حمله یه گئچیر، فیرقه دیلی اولان آذربایجان روزنامه سی اؤز لحنینی تامامیله دییشدیریب خلقی قیاما و عملی موباریزه یه چاغیریر:

«آذربایجان ثروتی آذربایجاندا قالمالیدیر» و «کارلار ائشیت سین، کورلار دا گۆرسون» عونوانلی مقاله لردن تمام معناسیله بۆیوک نهضتین عملن باشلانیدیگی آشکارا چیخیر. مخصوصن آخیرینجی مقاله ده آقای پیشه وری یازیر کی، ایش تبلیغات و مقاله ده دگیلیدیر، مقاله لر فقط فیرقه فعالیتینی مطبوعاتدا اولان اینعیکاسی حساب اولونا بیلر.

بو دۆوره یعنی آبان آخیر گونلرینده فیرقه آرتیق موعین عومومی ایجلاسی ارتیق سۆزدن عمله گئچمگی قرارا آلیر. بیر طرفدن فدایی دسته لری نین حمله سی او بیر طرفدن دؤولت تشکیلاتی یاراتماق وسیله لری تامین اولونور. نهایت ۲۶- آذر قیامی قطعی اولاراق تعیین ائدیله یر. عومومی ایجلاسی نین قطعنامه سینده ایسه صریح بیر صورتده تهرانا مونته طیر اولمادان انجومن ایالتی و محلی اینتیخاباتی نین باشلانماسی قرارا آلینیر.

قرارلار

۱- فیرقه نین مشهور بیاننامه سی و بیرینجی کونفره سی نین اعلان ائتدیگی شوعارلاری عومومیتله ایراندا خصوصیله آذربایجاندا درین تاثیر باغیشلا ییب و دموکراتلیق جریانینی قوتلندیرمیشدیر. بونو عومومی ایجلاس چوخ شادلیقلا قئید ائدی، شوعارلارین عملی صورتده باشلانماسینی قرارا آلیر. بو شوعارلار آذربایجان خلقی نین میلی موختاریتینی تامین ائتمک اوچون ایالت و ویلا ییت انجومنلری نین تشکیل و مجلس شورا اینتیخاباتینی تاخیره سالینماز صورتده باشلانیلماسی واسیطه سیله اولا بیلر.

۲- فیرقه قورولوش دۆوره سینده خاتیمه وئردیگی اوچون ایندی گئنیش تبلیغاتی ایشلره باشلا ییب خلقی فیرقه نین اطرافینا توپلاماق اوچون بۆیوک بیغینچاقلار و میتینقلر تشکیل وئره بیلر و بو میتینقلری ایداره ائتمک اوچون حاضیرلانان فیرقه فعاللاری نین فعالیتیه گیریشمه لرینی تامین ائده بیلیر

۳- ایالت و ویلا ییت انجومنلری نین اینتیخاباتینی خلقین اؤز گوجیه باشلاماسی لوزومونو قئید ائدی، کومیتته یاخین بیر زاماندا بوتون آذربایجان خلقی آراسیندا اینتیخابات اولونان خلق نوماینده لریندن بۆیوک بیر کونفرانس تشکیل ائتمه لیدیر.

۴- فیرقه یه یازیلانلاری تامامیله تشکیلاتا باغلاماق اوچون عوضوت ورقه لری چوخ تیز بیر صورتده پایلانمالی و مرکزی کومیتته طرفیندن تهیه ائدیله ن تمبر اسیطه سیله حق عوضوتلری بیغماغا ایقدام ائتمه لیدیر.

۵- جوانلار آراسیندا ایشلری مؤحکم لندیرمک اوچون بعضی مسول شخصلر تعیین ائتمک تا جوانلار آراسیندا جیدی ایش آپاریب اونلاری گله جک ایشلر اوچون حاضیر ائتسیلر.

۶- کندلرده قانونسوز اولاراق کندلیلره هوجوم ائدن ژاندارملارین، عوموم جماعتی نین قوهه سیله قاباغی آلینسین.

همین بو تاریخده آذربایجان روزنامه سینده بو مقاله یه ده تصادوف ائدیریک:

بۆیوک خلق ییغینجاقلاری

شهرلریمیزده ایلات و یلایت انجومنلری تشکیلی و مجلس سئچگیلرینین باشلانماسی خصوصوندا بحث ائتمک اوچون بۆیوک خلق ییغینجاقلاری دعوت ائدیلمیشدیر. بو ییغینجاقلاردا خلقیمیزین دوغما رهبری اولان فیرقه تشکیلاتی نظارت ائدیر. آدیغیمیز معلوماتا گۆره قصبه و کندستانلاردا بو ییغینجاقلار نظره چارماقدادیر.

بونولا آذربایجان خلقی اؤزونون دیری بیر میلّت اولدوغونو ثبوت ائتمکده دیر. تهران حؤکومتی نین جاهیل و نادان مامورلاری فیرقه تشکیلیندن سونرا اونون کندلرده قول- بوداغینی کسمک اوچون اینسانلیغی تحقیر ائدن وحشیانا تدبیرلره ال آتدیلار. خوشبختانا اونلارین تشیوئو فیرقه میزین خئیرینه تمام اولوب، کند جماعتینی بیزه یاخینلاشدیریر و بو واسیطه ایله فیرقه میز داها سریع بیر صورتده کندلرده کؤک سالماغا دوام ائدیر.

دوغرودور کی، یوزلر ایله کند زحمتکشلری ژاندارم ظولموندن داغلاردا یاشاماغا مجبور اولموشلار. یئنه ده دوغرودور کی، اهل و عیالینی گۆتوروب فیرقه میزین قاپیلارینا پناه گتیرن کندیلره بۆیوک کؤمکلیکلر ائده بیلمه میشیک. لاکین کندلی دوشونوب آنلامیش کی، اونون فلاکت و بدختلیگی مووقئیدیر. ایلات و یلایت انجومنی وجودا گلیرسه بو کیمی جینایتلره چوخ تئز بیر زماندا خاتیمه وئریله بیلر. اونا گۆره ده کندلی ده وار قووسیله بو ایشین چوخ تئز بیر زماندا باشلانماسینی طلب ائدیر.

بیز بیلیریک کی، خلقیمیزی اسارتده ساخلایان مورتجع قوه لر وار گوجلری ایله اونون بیر میلی تشکیلات اطرافینا توپلانماسینی نین قارشسی سینی آماغا چالیشماقدان صرف نظر ائتمیه جکلر. لاکین فیرقه میزین گۆتوردوگو دوزگون و متین خط حرکتی سایه سینده اونلارین آرزولاری اوره کلرینده قالب اومیدلری یاسه موبدل اولاجاقدیر.

ایندی بوتون آذربایجاندا ایکی جریان وجودا گلیمیشدیر: بیری خلقی اوزوب، بوغوب، مال- مکت کسب ائتمک ایسته ین دؤولت مامورلاری، دیگری ایسه آزادلیق، دموکراسی اوصولونی عملی صورتده دیرلتمگه چالیشان میلی قوه لر، بیرینجی جریان ظولم و بیدادگرلیگه داپاندیغی اوچون گوندن گونه ضعیفلیشیب مئیداندان چیخیر. ایکنجی ایسه اینسانلارین سعادت و خوشختلیگینی تامین ائتمک یولوندا آپاردیغی قهرمانانه موبارزه نتیجه سینده قوت و قودرت کسب ائدیپ، ایرلی گئدیر و خلقی اؤزونون اطرافیندا تولاماقلا گله جک میلی قودرتین بیناسینی مؤحکم لندیریر.

بۆیوک میلی حرکت آرتیق باشلانمیش آزادلیغی تامین ائتمک یولوندا مئیدانا قویولان شوعلارلارین ایجراسی وقتی گلیب چاتمیشدیر. ایندی آرتیق تۆهمت و ایفتیرالارا قولاق آسان یوخدور، ایکی آک یاریملیق جیدی فعالیت بۆهتان دئینلرین سیماسینی آشکارا چخاریب فیرقه میزین گۆتوردویو یولون دوغرو بیر یول اولدوغونو ایثبات ائتمیشدیر.

ایندی هامی بیلیر کی، دموکرات فیرقه سی دوشمنلرین دئدیکلرینین خیلافینا اولاراق ایران ایستقلال و تمامیتی نین نفعینه چالیشان بیر فیرقه دیر. ایندی دوست و دوشمن آنلامیشدیر کی، میلی موختاریت تجزیه دگیلیر. کیمسه آذربایجانلی ایراندا آیرماق ایسته مز. اونی بو، یا باشقا بیگانه یه ساتان یوخدور. بو سؤزلرین هامیسی آزادلیغی بوغماق اوچون مورتجعلر طرفیندن مئیدانا آتیلان خاپانه تۆهملردیر.

آذربایجان خلقی چوخ ساده و طبیعی صورتده اؤزونون سیاسی، ایقتیصادی و ایجتیماعی ایشلرینی ایداره ائتمک ایسته ییر. اؤز قولونون گوحیله اؤز میلیتی نین اؤزونه ترقی و تکامل یوللارینی آچماغا چالیشیر.

بوتون آذربایجانلی بوروموش میتینقلر، ییغینجاقلار و ایجتیماعلارین هدفی ایسه بودور. بو وقته قدر آزادلیق، بیلرک و دموکراتلیق باره سینده دادلی سؤز چوخ دانیشیلیب و شیرین وعده لر چوخ وئریلمیشدیر. خلق ایندی سؤزه اینانا بیلیمیر. او، چوخ حقلی اولاراق عمل ایسته ییر. بوگونه قدر جور به جور آدلار ایله اورتایا چیخان فیرقه لر ایسه خلقه عمل نیشان وئره بیلمه میشلر. فیرقه میز ایسه بۆیوک شوعلارلاری عملی ائتمک ایسته ییر، میتینقلردن مقصد بودور.

خلق چوخ آچیق بیر صورتده ایلات و ویلایت انجومنلرین تشکیلینی طلب ائدیر. قانون اساسیمیزین پوزولماسینا یول وئرمه مک اوچون 15- جی مجلس سئچگیلرینین باشلانماسینی تقاضا ائدیر. بو ایش رهبرلیک ائتمگی فیرقه میزدن گۆزله ییر.

ایندی آذربایجاندا دوام ائدن میتینق و نوماییشلرین معناسی بودور. «پ.»

بئله لیکله بوتون آذربایجان خلقی آیاغا قالخیر، کندلر، قصبه لر و شهرلرده ۱۰- مین، ۲۰- مین و ۵۰- مین نفرلیک میتینقلر تشکیل اولونوب کتبی صورتده قرارلار چیخاریلیر و بو قرارلاردا دموکرات فیرقه سیندن فؤوری صورتده ایالت انجومنی نین تشکیلی و میلی موختاریتیمیزین تامینی طلب ائدیلمیر. خلقین اکثریتینی تشکیل ائدن بو بیغینچاقلار اؤز ایشلرینی قطعنامه ایله محدود ائتمه ییب عمله گنجیریر و حقلرینی آلماق و دئدیکلرینی حیاتا گنجیرمک اوچون نوماینده لر اینتیخاب ائدیپ تبریزده تشکیل اولونان کونقره به گؤنده ریرلر.

بو واسیطه ایله آذربایجاندا بؤیوک خلق کونقره سی تشکیل تاپیر. کونقره آبان آیی نین ۲۹- دا سحر ساعات ۱۰- دا تبریز شهری نین شیر خورشید صحنه سینده سردار میلی ستارخان قارداشی نین سینی ریاستی ایله ایفتتاح اولونور.

ان قدیم موجهیدلردن آقای «سعید دیوان» آذربایجان آزادیاقلار نامیندن کونقره نی تبریک ائدییر.

سونرا آذربایجانین آیری شهرلریندن آخیب گلن نوماینده لر حرارتلی و آتشین سؤزلرله کونقره نی سلاملا دیقدان سونرا بیرینجی جلسه تبریکلره و اعتبارنامه کومیسسیونون گوزارشینه حصر ائدیلمیر. گون اورتادان سونرا آقای پیشه وری عومومی وضعیتیمیز و کونقره نین وظیفه سی حقیقده موفصل بیر نطق ائدییر. اونون نیطقی سککیز یوز نفردن تشکیل تاپمیش خلق نوماینده لری طرفیندن دفعه لر ایله آلفیشلانیر، بئله لیکله نوماینده لر فیرقه میزین سیاستینه اینانیدیقلا رینی ایثبات ائدیلمیر.

آقای پیشه وری نین نیطقی ایسه بو جومله لرله قورتارییر:

«بیز آرتیق اؤزوموزو ایداره ائتمک ایسته ییریک. بیز آذربایجان ایرانان آیرماییب فقط آذربایجان داخیلی موختاریتینی ایسته ییریک.

آذربایجان هیندوستان دگیل، بورا آذربایجان دیر. اونون موشعشع تاریخی واردیر، بو میلّت دیریدیر. آذربایجان میلی تاریخه ستارخان، باقیر خان و شئیخ محمد خیابانیلر وئرمیشدیر. اونون ایفتیخارلی تاریخی واردیر. بیز میلی موختاریت صؤحبتی ائدییریک، تجارتیمیزی، بهداشتیمیزی، ماعاریفیمیزی، پوست و تلفرافیمیزی و بوتون ایشلریمیزی خلقیمیز ایداره ائتمه لیدیر. آزادلیغی آلا رلار، اونو وئرمزلر. اگر بیزیم خلقیمیزین قاباغینا سیلاح ایله چیخسالار، قوی بو میلی کونقره اؤز میلی هتیا تینی دیفاع ائتمک اوچون جوانلاریمیزین سیلاحلی میلی قوه لرینی یاراتسینلار.»

(بوتون سالون آیاغا قالخیر، آراسی کسيلمه یین گورولتولو شورانگیز اوورا سسلری نچه دقیقه دوام ائدییر.)

بو اوورا سسلری، بو آیاغا قالخماق ایسه، قیام و نهضتیمیزده خلقین حقیقی صورتده ایشتیراکی و حقیقت حالدا بو نهضتین باشلانماسی دئمک ایدی. میلی قیامین معناسی دا ائله بودور.

بو کونقره اؤزونون تاریخی موراجیعتنامه سیله ایرانین صلاحیتدار مقاماتینا و آذربایجاندا اولان خارجی دؤولت لری نوماینده لرینه موراجیعّت ائدییر. اگر بو موراجیعتنامه به دیقت اولونارسا بیزیم بوگونکو سیاستیمیزین اساسینی تشکیل ائدیگی آشکارا چیخار.

موراجیعتنامه نین عونوانی بودور: عونوانلار.....

بو ایل آبان آیی نین ۲۹- ۳۰- جو گونلرینده تبریز شهری نین شیر خورشید سالونوندا ۱۵۰- مین نفرین ایمضاسیله عوموم آذربایجان شهر و حومه لریندن توپلانان عومومی میتینقلر طرفیندن سئچیلیمیش ینددی یوز نوماینده لرین شیرکتی ایله تشکیل تاپان بؤیوک خلق کونقره سی اؤزونون دؤردونجو ایجلاسیندا ایتیفاق آرا ایله اؤز طلباتینی اساسی مساله لرینی اشاغیداکی ماده لرده قئید اولونان اعلامیه واسیطه سیله ایران مرکزی حؤکومتینه بیلدیلمگی قرارا آلدی:

«- آذربایجان خلقی بوردا یازیلما سینا یئر اولمایان ساییز تاریخی سببلره و حادیه لره گؤره اؤزونه مخصوص میلّت، دیل، آداب- روسوم و ساییر خصوصیاتا مالیک دیر. بو خصوصیات اونا حق وئیر کی، ایرانین ایستقلال و

تمامیتینی موراغات ائتمکله برابر بوتون دونیا میلترلی کیمی آتلانتیک اعلامیه سی موجیبینجه اؤز موقدراتینی تعین ائتمک اوچون آزاد و موختار اولسون.

۲- کونقره آذربایجان خلقی نین ایرانین باشقا ایالت و ویلایتلریله اولان مدنی، ایقتیصادی و سیاسی رابیطه سینیی نظره آماقلا برابر، بو خلقین ایندیکی ایران دؤولتی نین تاسیسی حقیقده گؤستردیگی فداکارلیقلاری (واقیعن ایندیکی ایران دؤولتی آذربایجانلیلار واسیطه سیله تاسیس اولونموشدور) نظره آلیب هنجوجه ایله راضی دگیل اونون مشروع و قانونی تقاضالارینی کی، میلی موختاریتدن عیبارتدیر، ایرانین سرحدلرینه خلل گتیریب، اونون تجزیه سی اوزه رینده قرار وئرسین.

۳- آذربایجان خلقی وار قوه سیله ایراندا مشروطه شکلی آلمیش دموکراسی اوصولونون طرفداری دیر. آذربایجان میلیت ایرانین تمام ایالت و ویلایتلری کیمی ایرانین مجلس شورای میلی سینیه نوماینده گؤنده ره جک و عادیلانه مالیات وئرمکده شیرکت انده جکدیر.

۴- آذربایجان خلقی رسمن و علن اعلان ائدیر کی، بوتون دونیانین دیری میلترلی کیمی (ایرانین تمامیت و ایستیقلاالینی گؤزله مکله برابر) اؤزونون داخیلی ایشلرینی ایداره ائتمکدن اؤترو میلی حؤکومت یاراتماغا حقلیدیر. و او باجاریقی قدر ایرانین تمامیت و ایستیقلاالینی موراغات ائتمکله برابر آذربایجان دموکراسی و حاکیمیت میلی اوصولی ایله ایداره انده بیلر.

۵- آذربایجان خلقی آزادلیق و دموکراتلیق یولوندا بؤیوک زحمتلر چکیب چوخلو قوربانلار وئردیگینه گؤره ایستیر اؤزونون موختار حؤکومتینی حقیقی دموکراتلیق اساسی اوستونده قورسون. بونا گؤره ده کونقره طرفیندن تصویب اولونموش داخیلی نیظامنامه اوستونده اؤزونون مجلس میلی سینیی اینتیخاب ائدیب و لازیم گؤرور کی، آذربایجان میلی و داخیلی حؤکومتی بو مجلسین نوماینده لری نین آراسیندا اینتیخاب اولونوب اونون قاباغیندا مسول اولسون.

۶- آذربایجان خلقی نین اؤز میلی و آنا دیلینه مخصوص علاقه سی واردیر. اؤزگه دیلین تحمیلی، اونو ترقی و تمدون کروانیدن دالی سالمیش و اونون میلی فرهنگ و ماعاریفی نین یولونو باغلامیشدیر. بو ناروا تحمیلین قاباغینی آماق و آذربایجان ترقی سینیه لازیم گلن بوتون وسیله لری و یجودا گتیرمک اوچون آذربایجان خلقی نین میلی کونقره سی هئیات میلی به دستور وئریر: چوخ تئز بیر زماندا آذربایجان دیلی نین بوتون دؤولت ایداره لرینده مرسوم و اونون تدریسینی تمام مدرسه لرده (ایستر دؤولتی ایسترسه میلی) عملی ائتسین.

۷- یوز الی مین نفرین ایمضاسی و ینددی یوز نفر نوماینده نین اینتیراکیله تشکیل تاپان میلی کونقره آذربایجان میلیتینی ایراده سیله اؤزونو موسیسلر مجلسی اعلان ائدیب، آذربایجان داخیلی ایشلرینی ایداره ائتمک اوچون ۳۹- نفردن عیبارت بیر میلی هئیات اینتیخاب انده رک اولنارا ایختیار وئریر کی، میلیت میلی ایستکلرینی عملی ائتمک اوچون لازیمی تدبیرلر گؤروب، صلاحیتدار مقامات ایله موذاکیه به گیریش سینلر، عئین زماندا آذربایجان مجلس میلی سینیی و هابئله مجلس شورای میلی اینتیخاباتینی ایجرا ائله سینلر.

آخیره کونقره ایران دؤولتی نین و دونیانین بؤیوک دموکراتیک دؤولتلری نین نظرنی یوخاریدا یازیلانلار جلیب ائدیب ایظهار ائدیر کی، بو مطالبین ایجراسی اوچون فقط تبلیغ و تشکیل واسیطه سیله ایفدام ائدیب نیاز داخیلی و قارداش قانی تۆکمگه ایجازه وئرمیه جک، ولی اگر مرکزی دؤولت ایسترسه اونون و قانونی طبیعی حقیقی سیلاح گوجو و قهر- غلبه ایله اورتادان آپارسین او وقت ناچار هر قیمته اولورسا اولسون، اؤز حوقوقوندا مودافیعه انده جک و تا بیر نفر آذربایجانلی قالانادک اؤز میلی موختاریتی اوغروندا مباریزه آپاراجاقدیر.

مجلس موسیسان (میلی کونقره) میلی هئیاته ایختیار وئریر کی، آذربایجان موختاریتینی تامین ائتمک اوچون صلاحیتدار مقامات ایله علاقه به گیریش سین. مسالهنی صلح و موسالیمت یولیه حل ائتسین، ولی میلی هئیات هنجوجه ایله آذربایجان موختاریتی و میلی حؤکومتی حقیقده صرف نظر ائتمک و ایرانین تمامیت و ایستیقلاالینی پوزماق ایختیارنا مالیک دگیلیر.

بیز آرزو ائدیریک کی، بوتون دموکراسی عالم بیل سین کی، دونیادا بیر میلیت واردیر کی، حاضر اولوب اؤزونون وار قوه سیله اؤز حوقوقوندا مودافیعه ائدیب، آسیانین بیر گوشه سینده آزادلیق و دموکراتلیق باپداغینی قالخیزیب ایستیر فقط اؤز گوجیه اؤزونون آزادلیغینی تامین ائتسین.

اومید ائدیریک ایرانین صلاحیتدار مقاماتی و بؤیوک دموکراتیک دؤولتلر بیزیم میلی منظوروموزون ایجراسی اوچون نؤوعیروانه کؤمکلرلدن کی، منشور آتلانتیک اونون اساسی اوزرینده قوبولموشدور، موضاییقه ائتمیه جکدیر. احتیارات فایقه ایله.

«(میلی کونقره) مجلس موسیسانین ریاست هئیاتی»

موراجیعنا مەدن داها جالیب- توجه، کونقره نین قرارلاریدیر کی، بیز تبلیغاتچیلاریمیزین ایستیفاده سی اوچون بورادا درج اندیریک:

آذربایجان مجلس موسیسان میلی سنین قرارلاری

سه شنبه گونو، آبان آیی نین ۲۹- دا آذربایجان خلقی نین بؤیوک میلی کونقره سی، آفای پیشه ورینی عومومی اووضاع حقینده وئردیگی معلوماتی موداکیره ائتدیکدن سونرا آشاعیداکی قرارلاری ایتیفاق آراء ایله قبول اندیر.

۱- بؤیوک دموکراتیک میلترلرین فداکارلیغی نتیجه سینده دیکتاتورلوق، زورگولوق و نژاد اوستونلویو تبلیغ ائدن قوه لرین ابدی اولاراق بیخیلدیغی و بوتون میلترلره اؤزونو ایداره ائتمک، اؤز موقدراتینا حاکیم اولماق ایمکانی وجودا گلدیگی حالدا، آذربایجان خلقی تمام معناسی ایله بیر میلّت کیمی آباغا قالخیب اؤز طبیعی و قانونی حقینه، اؤز گوجو ایله مالیک اولماق ایسته بیر.

۲- خلقیمیز سوء تفاهم و تۆهملرله یول وئرمه مک اوچون اوز موقدراتینی اله آلدیغی حالدا، اؤلکه میزین ایراندان آیریلماغینی اعلان اندیر و بوتون ایران خلقلری ایله قارداشلیغینی حفظ ائتمگی اؤزونه وظیفه بیلیر.

۳- میلی کونقره آزادلیق دشمنلری نین ایفتیرا و تۆهملری نین ایندین قاباغینی آلماق اوچون آجیق و آیدین صورتده آذربایجان ایراندان آیریلما سی و یا اونون آیری مملکته ایلحاق ائتیشاراتینی جیدی صورتده تکذیب اندیر.

۴- آذربایجان خلقی مشروطه اوصولونا صادیق قالیب، قانون اساسی نین دموکراتیک اصل لرینی ایجرا ائتمگه جالیشاجاق دیر.

۵- عومومی مشروطه قانونلارینی موراعات ائتمکله برابر آذربایجان خلقی اؤزونون داخلی ایشلرینی ایداره و میلی موختاریتینی تامین ائتمک اوچون قانون اساسیدان ایستیفاده ائدیپ، انجومن ایالتی تشکیلاتینی بیر قدر گنیشلندیریب، اونا مجلس میلی آدی وئریب. ایران داخیلینده ایرانین تمامیت و ایستقلالینی هنجوجه خلل دار ائتمه دن، اؤزونون میلی حؤکومتینی وجودا گتیریر.

۶- بؤیوک خلق میتینق لری نین قرارینا گۆره خلق کونقره سی آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین رهبرلیگی ایله، مجلس میلی و ویلایت انجومنلری و مجلس- شورای میلی انتخاباتی نین فؤوریتله باشلانماسینی قرارا آلیر.

۷- هر بیر میلّت اؤز موقدراتینا حاکیم اولماسی او وقت ایمکانپذیر اولایبیلر کی، او میلّت یاشادیغی اؤلکه نی ایداره ائتمک اوچون اساسی قانونلارا مالیک اولایبلسین. بیز چوخ یاخشی بیلیریک کی، تهراندا تمرکز تاپمیش مورتلر خلقیمیزه بو ایختیاری وئرمیه چکلر. بلکه اؤزلری نین خاین ایراده لرینی خلقه و مملکته تحمیل ائتمک اوچون بیزیم قاباغیمیزا انگلر ده چیخارتماقدان گۆز یومماق ایسته مییه چکلر. اونا گۆره بؤیوک کونقره خلقیمیزین آرزو و طلباتینی عملی ائتمک اوچون جیدی قدم گۆتوروب، اؤزونو موسیسلر مجلسی اعلان اندیر. میلی موختاریتیمیزی مؤحکم پایه اوستونده قورماق اوچون مجلس میلی وجودا گتیریر.

۸- طبیعی دیرکی سیاسی، میلی، ایقتیصادی و مدنی موختاریته مالیک اولمادان میلی موختاریت بوش سؤزدن عیبارت اولوب، قالار. بو نوقطه نظر دن مجلس- موسیسان، میلی بیر حؤکومت یارانماسینی و موستقیم داخلی ایشلریمیزین بو حؤکومت واسیطه سی ایله ایداره ائدیلمه سینین تاخیرسیز بیر صورتده لازیم گۆرور.

۹- مجلس میلی انتخاباتی قورتاریب، میلی حؤکومت رسمیت تاپان گونه دک، کونقره اؤز نماینده لریندن ۳۹ نفرلیک هئیات- میلی نامی ایله بیر هئیات اینتیخاب اندیر و قبول ائتدیگی قرارلارین ایجرا سینین بو موقتی هئیاته تاپشیریر.

۱۰- بو هئیات، مجلس میلی تشکیل تاپان گونه قدر آذربایجان خلقی نین میلی ایشلرینی ایداره ائده چک، مجلس میلی تشکیل اولان کیمی اونون وظیفه سی خاتیمه تاپمیش اولاجاق دیر.

۱۱- مرکزده و شهرستانلاردا باشلانان اینتیخاباتی تامین ائتمک و هئیات- میلی نین امنیتینی حیفظ ائتمک اوچون میلی کونقره به هر نؤوع تدبیر گؤرمگه گئنیش ایختیار وئرلیر.*

۱۲- میلی کونقره، دؤولت ایداره لری نین باشیندا دوران مامورلاردان میلی هئیا ته تابع اولوب، اونون گؤستریشلرینه و نظارتینه ایطاعت ائتمگی طلب ائدیر و بونون خیلافینا رفتار ائدیپ، اؤزونو حاکیم موصول گؤستریمک ایسته ینلرین تئزلیکله دؤولت ایداره لریندن ایخراجینی لازیم گؤرور.*

۱۳- میلی کونقره بوتون دؤولتی مدرسه لرده آذربایجان دبی نین، مجبوری صورتده تدریس ائدیلمه سینیی میلی هئیا ته تاپشیریر و بو میلی وظیفه نی انجام وئرمگه مانع اولانلاری آذربایجان خلقی نین دو شمنی حساب ائدیپ، اولنارین ایرتیجاعی فیکیر و خاینا نه حرکتلرینه مانع اولماق اوچون، جیدی تدبیرلر گؤرسون.*

۱۴- کونقره پلیس، ژاندارم و ارتش تشکیلاتی نین ترکیبینی پوزماق فیکیرینده دگیلدر. اولنار اؤز رسمی لیاس و درجه لرینی حیفظ و وظیفه لرینی انجام وئرمگه داوام ائدیپلر. لاکین اگر اولنار ایداره ائدنلردن، بیزیم میلی موختاریتیمیزین علئیه نه بیر ایش باش وئرسه، میلی هئیا ته ایختیار وئرلیر کی، اولنارین خیانتلری نین قاباغینی آلماق اوچون جیدی تدبیرلر گؤرسون.*

هئیات میلی

بوتون خلق طرفیندن گئنیش ایختیارات ایله اینتیخاب اولونان ۸- یوز نفرلیک بؤیوک کونقره، فؤوق العاده مونظم ولی گورولتولو گنجدی، دردلری دئشیلیمیش خلق نو ماینده لری شدید احساسات ایله ایسته دیکلرینی دئمگه بیر- بیرنه سییقت ائدیپلر.

کونقره ده منیدانا آتیلان شوعارلار خلق حاکیمیتینی یاراتماق اوزرینده ایدی. جوشا گلن احساسات بعضن کونقره نی اساسی شوعارلاریمیزین چارچوواسیندان کنارا چکمک تمایولو یجاد ائدیپدیسه، فیرقه رهبرلری فیرقه نین تاکتیکی اوزره یانلیش افکار و احساساتین قاباغینی آلیب ایشی دوزگون مجرایا چکمگه مووفق اولوردولار.

مثلن قیرمیزی اینقیلابدان دانیشان بیر نو ماینده نین یانلیش فیکیرینه آقای پیشه وری بئله جواب وئردی کی: «من گئچن گونکو شوعارلاری و ایسته دیکلریمیزی تکرار ائدیرم. بیز اؤزوموزو ایراندان موجزا بیلیمیریک. بیز مشروطه نی دیرلتمک ایسته ییریک. بیزیم دانیشان یولداشلاریمیزین بو مؤوضوعی مو راعات ائتمگی لازیمدیر. بیزه دو شمنلریمیز جور بجور تؤهمتلر آتیرلار. مثلن تورکیه رادیوسو دئیر کی: تبریزده عوصیانچیلار ایداره لری ایشغال ائدیپلر.»

«بیزیم رادیو ایستگاهیمیز بوخودور کی، دونیا یا بیلدیرک کی، بونلار هامیسی موزخرف و ایفتیرادیر. بیز ایران ایستیقلالینا علاقمندیک، بیز فقط آذربایجان میلی موختاریتینی آلماقدان اؤترو ایقدام ائدیریک و بو باره ده بیر نفریمیز فالینجایا قدر موبارزه دن یورولمایا جاغیق، ایندی دانیشانلاریمیز بو مؤوضوعی کامیلن مو راعات ائتمه لیدیرلر.»

کونقره نین فعالیتیندن بیر نومونه اولماق اوزره اونون اوچونجو جلسه سی نین موذاکیراتیندان بیر قیسمتی بورادا درج ائدیپلر:

«آقای الهامی- مشروطه مملکتی مجلس و انجمنلردن تشکیل تاپار و بونلاری اساسلاندیران موسیسان مجلسی دیر.

((بیزیم بو کونقره میزین اینتیخاب اولوب و تشکیل تاپماسی کی، عوموم ذربایجان میلی نین طرفیندن دیرمجلس موسیسانین وظیفه سینیی داشیماق دئمک اولور. بیزیم بورادا حاضر الان مؤحترم نو ماینده لریمیز اؤز موهوم و آغیر وظیفه لرینه واقیف اولمالیدیر. نئجه کی، بیزیم مؤحترم رهبریمیز آقای پیشه وری اؤز نیطقینده دئدیپلر: هر بیر فرد آذربایجانلی آیری بیر ایراندان آرتیق ایران ایستیقلالینا و بایراغینا علاقمنددیر. من سؤزومو خولاصه ائدیپ دئیریم کی، بو کونقره ده بیز ائله تصمیملر توتمالی بیق کی، گله جک نسلیمیز بیزه نیفرت ائتمه سینلر و بیزه رحمت اوخوسونلار. یاشاسین ایرانین ایستیقلالی! یاشاسین آذربایجانین حق مو طالبیاتی! (آلغیشلار)

«سونرا آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی‌نین مرکزی کومیتة‌سی‌نین عضوو و قوجامان رهبرلریمیزدن آقای شبستری‌به سۆز وئریلدی.»

((آقای شبستری- ایران کیمی ساحه‌سی و یئری بؤیوک اولان بیر مملکتده ۲۰۰- میلیون قدر نوفوس یاشایا بیلر. ایراندان عدالت‌سیزلیگین نتیجه‌سینده ۱۰ و یا ۱۵ میلیوندان آرتیق نوفوس یوخدور، قیرخ ایل قاباق ایراندان آذربایجان میلیتی قیام اندیب و ایران میلیتی اوچون آزادلیق آلدی. او مؤوقعه‌ده آزادلیق مرکزی آذربایجان ایدی، اوندان آلبانان آزادلیق و مشروطیت بیر اندازه دیری اولوب، خلقیمیز اوندان بیر اندازه ایستیفاده ائتمگی بیلیردیلر. اوندان سونرا کی، مشروطه و آزادلیغین البته رنگی دییشیلدی کی، ایستیب‌داد دؤوره‌سیندن داها آرتیق خلقه طولم و فیشار وارد اولدی. شهریره قدر میلیتیمیز په‌لوی‌کیمیلرین و اونون دؤوره‌سینده بیغیلان جوجه دیکتاتورلارین نهایت فیشاری آلتیندا یاشایردیلر. شهریردن بو طرفه په‌لوی طرفدارلاری مملکتی وئران و میلیتی اسارته چئوریب امنیتیمیزی گؤرورسوز کی، نه فلاکت حالینا سالدیلر.))

«دموکرات و آزادیاخه خلقیمیز دؤرد ایل شهریردن سونرا اینتیظار حالیندا یاشاییب و بیر نتیجه آلمادیلارینا گؤره اول بیرینجی دموکرات فیرقه‌سی‌نین بیانیه‌سینی وئردیلر، بوگونکو گون ده اؤز حقلرینی طلب ائتمکدن اؤترو خلق کونقره‌سی تشکیل اولوب و خلقیمیزین آرزولارینی عملی ائده‌جکدیر.» (آلقیشلار)

«آقای افتخاری - سردرود نواینده‌سی: مؤحترم آق‌لار، ۴۸- کئندین ۳۶- مین طرفیندن سیزه سلام یئتیریب و خلق کونقره‌سین تیریک ائدیرم. ایران اینتیخاباتی‌نین اولی غلط اولموشدو. میلت مجلسینده قند، شکر، یومورتا، یئرآلما، لاستینق آلئوری اولماز. مجلسده میلت فایغوسو چکن اشخاص لازیمدیر. بونلار اؤزلری ده بیلیرلر کی، غلط ایشله‌ینلر همان نواینده‌لرین ده عملیاتی نتیجه سینده دیر کی، ژاندارملارین توفنگ قونداقلاری بیزیم باشلاریمیزدان یاغیر. بیز ایرتیجاعین بو طولومکار حؤکومتی‌نین جینایتلرینه سون قویوب اؤز ایالت و ویلایت انجومنلریمیزی ویجودا گتیره‌جه‌یک.»

«خلیل آذر- ملک کندی طرفیندن: ملک کندی و اونون حؤومه‌سی طرفیندن بو کونقره‌یه آتشین سلام عرض ائدیرم. بیز قانون اساسی‌نین ایجرا اولونماسینی ایسته‌ییریک. ایرتیجاعی دؤولت آذربایجان میلیتی‌نین یخه‌سیندن الینی چکسین. بو فجایع و طولوملرین رفعینی بو خلق کونقره‌سی‌نین چیخاردیغی قرارلاریندان گؤزله‌ییریک. ملک کئندینده نجه گون قاباق اؤلدورولن ۲۰- یاشیندا بیر جوانین اینتیقامین و اونون قاتیللری‌نین میلی محکمه‌به وئریلمه‌سینی بیز بو کونقره‌دن ایسته‌ییریک.»

«یاشاسین ایران ایستیفالالی! یاشاسین آذربایجان میلیتی‌نین گله‌جک سعادت و خوشبختلیگی!»

«آقای یزدانی- خوی نواینده‌سی، قوجا آروادین آقای پیشه‌وری‌به گؤندردیگی بیر جوت جوراب باره‌سینده صؤحبت ائدیپ او قوجا آروادین تاپشیریق‌لارینی ایظهار ائتدی.»

«او قوجا آرواد دئدی کی، سیزین رهبریزدن خاهییش ائدیریک او ژاندارملارین طولوموندن بیزی و بیزیم بالالاریمیزی خیلاص ائتسین. خاتیمه‌ده علاوه ائتدی: یاشاسین آذربایجان خلقی‌نین میلی موختاریتی.»

«آقای پیشه‌وری، قوجا آروادین جوراب گؤندرمه‌سینی تذکور وئریپ دئدی: من ایفتیخار ائدیرم بو جورابی آذربایجانین گله‌جک موزه‌سینه گؤندریپ و آذربایجان آنا- باجیلاریمیزین احساساتینی دیریلدک، قوی گله‌جک قیزلاریمیز، میهن‌دیس و دوکتور قادینلاریمیز ساوادسیز خوی باجیلاریمیزین تۆخفه‌سینی گؤروب و اونون احساساتیندان سرمشق آلسینلار.»

اردیبل نواینده‌لریندن آقای جودت صؤحبت ائتدیلر.

«صفویلرین امانگاهی باره‌سینده‌کی، کدوک-ده ۳۰۰- ایلدن قاباق دوزه‌لییدیر و ایرانین بدبخت و وئران حالدا قالماسینا ایشاره ائده‌رک اوچ گون کدوکدا قالمالارینی دئدیلر. آذربایجان میلیتی تمام اؤز دردلرینی بیلیرلر و بو کونقره‌دن فقط عمل گؤزله‌ییرلر. من آخیره‌ده دئییرم یاشاسین ایران و آذربایجان!»

«آقای فتاحی- مشگین نواینده‌سی دئدیلر، صمیم قلیله بو کونقره‌نی تیریک ائدیرم. بیزیم آذربایجانین ناموسلو اوغلو مرحوم دوکتور ارانی دئییر: بیر میلت یاشاماغینا گؤره اؤز ایجتیماعی موحیطینی ایطلاع ائتمگه مجبور دور. بیزه ماعاریف، بهداشت لازیمدیر، بیزه فیرقه لازیمدیر کی، میلیتیمیزین احتیاجاتینی تامین ائتسین. من بنله خیال ائدیرم کی، آذربایجان میلیتینه ایندی مجلس میلی، انجومن ایالتی و ویلایتلردن افضل و لازیمراقدیر. من دئییرم یاشاسین آذربایجانین ایگیت جوانلاری کی، اؤز میلیتینی ایسته‌ییر فلاکتدن نجات وئرسین.» (آلقیشلار)

«آقای اسحق- ماکو نواینده‌سی: سلام یولداشلار (آلقیشلار) خوشوقتم آذربایجان آزادیاخلار ایله بیر جلسه‌ده شیرکت ائدیرم. بقولوی سعدی:

سر که نه در راه عزیزان بود بار گرانست کشیدن بدوش
باش گرک میلت یولوندا گنتسین. میلی حؤکومت باره سینده دانیشدیلار، حضرت علی نین کلاملاریندان دئییب و نتیجه آلدیلار کی، آدام اؤز پنجه سی سابه سینده اوجالا بیلر. وقت قورتارماسینا گؤره آقای اسحقین سؤزونه خاتیمه وئرلیدی.

آقای خرمدل- کبریت سازی نواینده سی: انجومن ایالتی ویلایتی مرکزدن آریلماق دگیل. بیز مجلس شورایا دا نواینده گؤنده ره جیهیک و قطع رابطه ده مجلسدن ائتمیریک. ولی منیم نظریمه انجومن ایالتی و ویلایتی بیزیم دردلریمیزه چاره انده بیلمز. آخیره دئییرم: یاشاسین آذربایجانین میلی مجلسی! بیز اؤز میلی مجلسیمیزی اچمالی بیق.

آقای خورشیدی- منیم سؤزوم دوشمنلریمیزه خیطا بدیر. بیز ایراندان آریلمیه جایق. ایران بیزیمدیر و بیز ده ایرانین. ولی انجوملر قانون اساسیده یازیلان ماده لرندیر. دؤلتین میلته تکیه سی اولماسی لازیمدیر، بیزیم دؤلتیمیزین ابدن میلته تکیه سی یوخدور. یاشاسین ایران ایستقلاللی و آذربایجانین دموکرات فیرقه سی!

آقای پیشه وری: بو جلسه میلته کونقره سیدیر. بو کونقره ده فقط قرار و تصمیم آیینمالیدیر. بو کونقره ده ژاندارم سرنیزه سیندن مظلوم اولانلار ایشتیراک ائدیملر. تورکیه رادیولاری نین تۆهمترینه باخما ییب بو کونقره آذربایجان میلته نین آزادلیغینی آماق ایسته ییر. بیز گؤرک بیزیم شوعلارلاریمیز دوزدور یا یوخ، گؤرک بیزه موختاریت لازیمدیر یا یوخ، بورادا کارگر و کندلی اؤز سؤزلرینی دئییه بیلیرلر ولی مجلسیده بیزیم وکیللریمیز قویون کیمیدیرلر، بیزیم کادریمیز وار و بو جلسه اونو ایثبات ائدیر، گونون جریانلی رهبری نی یارادار.

آقای زمانی - هشتروند ماحالی طرفیندن تبریک عرض ائدیرم. انجومن ایالتی و ویلایتی عوضینه مجلس میلی لازیمدیر. یاشاسین ایران و آذربایجان. (آلقیشلار)

آقای پنه- حسن علی خیراللهی شمس تبریزی نین شعرینی اوخودو و پیشناهاد ائله دی کی، بو ایستیداد موجسمه سینی گولوستان باغیندان گؤتورسونلر. بیزه موختاریت لازیمدیر. بیز اونو آلا بیلیریک و بیزه مانع توره تمک اولماز.

آقای سعیدی اورومیه نواینده سی تبریک و سلام عرض ائله دی، موختاریته راجع دانیشدیلار و دئدیلر: بیز ائومیزی اؤزگه دن یاخشی ایداره انده بیلیریک. بیزه تۆهمت و ایفترا دئینلرین نظری فقط آذربایجان میلته نین بوغماقدیر. من اؤزوم افشار طایفاسیندانام، آذربایجان دیلینه راجع صؤحبت ائله دیلر، من بو عقیده ده ایم کی، آذربایجان اؤزونو ایصلاح ائندن سونرا ایرانلی دا ایصلاح ائله سین و ایرانلی بیر آبرومند مملکت ائله سین. آذربایجان ایرانین باشیدیر، یاشاسین آذربایجان و موختاریتیمیز!

آقای بیرا - مؤخترم نواینده لر و کارگرلر ارسباران طرفیندن منه سفاریش ائدیلمر کی، بو کونقره نی تبریک ائدم. صفوی کیمی فرماندارلار و دوکتور قاسم خان کیمی کثیف عنصورلرین ظالیم پنجه لری آلتیندا آرادان گئدن ارسباران زحمتکشلری طرفیندن بو عظمتلی کونقره نی تبریک ائدیرم. سونرا آقای بیرا پنه یی نین پیشناهادینا گؤره ده قدیم بیر شعری اولان (شاه قاجیر ها) شعرینی اوخودو: «دوزدور اولو دالینجا دانیشمازلار اما او مرحوم باشیمیزا ائله بیر اویون گتیریب کی، قیامته تک یادیمیزدان چیخما یا جا ق.»

هلال ناصری - مجلس موسیسان بیزیم اساس- مشروطه میز دیر. سیز اونا اهمیت وئرین. بودا مجلس موسیسان کیمی جلسه دیر و سیز ۵- میلیون نوفوسون نواینده سی سینیز، سیزه من پیشناهاد ائدیرم بو مجلس موسیسان، انجومن ایالتی ویلایتی عوضینه مجلس میلته نین تشکیل وئرسین، بیزه آزادلیق وئرمه بیلمر، اونا گؤره [کی،] اوندان موختاریت ده وار. بیز بورادا گرک قطعی تصمیم آلاق و کندلیله بزازین مساله سیندی دئدیگه جماعات گولدرلر. یاشاسین کونقره میز! موسلح قونشولاریمیز کوردلردن بیزه نواینده وارید اولوب ولی موتاسیفا نه قاردا - سوپوقدا مریض اولوب مریضخانادا یاتیبلار و او نواینده آقای داوودی دیر کی، نوبری نین وسیله سیله تبریک دئییرلر.

آقای نوبری - آقای حاجی مصطفی داوودی کوردلر طرفیندن بیزه نواینده گلوب و بیزه سؤز وئریرلر کی، تمام قول و شرافتله هر دقیقه آذربایجانا هر پی آمد اوز وئریرسه بیزلرده اونا کؤمک ائتمگه حاضر ییق. (اوزون آلقیشلار)

چشم آذر- ۳۹ ایل اول انجومن ایالتی ویلایتی ایراندان تشکیل اولوبدور. بیز بو مجلسی، میلی مجلس ائلاندیراق، آذربایجانین موختاریتینی تامین ائتمک اوچون آذربایجانین میلی سیلاحلی قوهه سی اولسون. (آلقیشلار)

آقای داوودی اؤز میلی دیلینده یعنی کورد دیلینده دانیشماق ایسترکن آقای پیشه وری دئدیلر: چوخ خوشحالیق بو یورون دانیشین. آقای داوودی دانیشماغا باشلا دیلار. (اوزون آلقیشلار)

آقای نوری: آقای داوودی نین فرمایشاتینی ترجمه ائدیرم- دئیهرک ترجمه به باشلادیلار: اؤزونو و یولداشی میرزا مناف کریمخانن موعریفلیک ائتدیلر. «بیز ایرانلی بیق و ایران تجزیه سینه ده راضی دگیلیک. بیز دؤولت مامورلاری نین ظولموندن و فیشاریندان مجبور اولوب میلتیمیزی آزاد ائتمک اوچون، کوردوستان دموکرات فیرقه سی آذربایجان دموکرات فیرقه سی ایله برابر تشریک مساعی ائتمک اوچون همیشه همفیکر اولاجاقدیر.»

آقای پیشه وری: تهران حؤکومتی ایشی بیر وضعیت سالیب کی، کونقره میز گرک جیدی قیدلر گؤتورسون. تهران حؤکومتی عوض-اینکی آذربایجان میلتینه روجوع ائله سین خاریجی مقاملارا موتوسیل اولور. آذربایجان مساله سی تیزرده حل اولونمالیدیر، بیر میلت اؤز حقینی دیرلتمگه گرک قادیر اولسون.

لندنده، تورکیه ده آذربایجان موقدراتی حل اولماز. فقط بیزیم ایشیمیز آذربایجاندا و بو کونقره ده حل اولاییلر. بیز موتفیق دؤولتلر ایله دوستوق ولی نجه کی اونلار اؤز ایشلرینه داییر هئچکسه دخالت ایختیاری وئرمزلر بیزده هئچکسه ایختیار وئرمیریک کی. بیزیم ایشلریمیزه دخالت ائله سینلر. بیزیم احتیاجیمیز تک دیل دگیل. بیز ایقتیصادیات، ماعاریف و صنایع و باشقا جهتلردن ده احتیاجاتیمیز واردیر. بیز آذربایجان آدی داشییان میلتین موختاریتینی کی، زنجان و همدان اطرافی دا اونا شامیلدیر، ایسته بیریک. بیز قاشقایی و مشهده یاشایان آذربایجان دیلی دانشانلارا عایید صؤحبت ائتمیریک. منیم اؤز ائویمه علاقه م وار و بو ائوین ده ایداره اولونماسی، قیزدیریلماسی، آغاریلماسی و پنجره سی نین دوزه لمه سی اؤز عؤهدمه دیر. بیز ایسته میریک بیزیم ائالاریمیزین قییرلری اوستونده خاریجیلر گزیب و بیزه حاکیمیت ائتسینلر. سیز هر آد قویوسوز قویون، بیز ائله مجلس دوزه لتمه لی بیق کی، آذربایجانلیدان اولسون. مورتجیلرین تانک- توپلاری گرک بیزیم جنازه لریمیزین اوستوندن گنجیب و بیزیم آزادلیغیمیزی اوندان سونرا پوزسون.

ایندی پیشناهاد وارکی، ۵- نفرلیک بیر کومیسین اینتیخاب اولوب قرار چیخارتسین و گون اورتادان سونرا قرارلاری کونقره یه وئرسینلر. منیم فیکریمجه ۳- قرار اولمالیدیر:

- ۱- مجلس اینتیخاباتینا موراقت ائتمک،
- ۲- دنیا دؤولت لرینه و ایران خلقینه مخصوصن آذربایجان خلقینه ایسته یگیمیزی خبر وئرک،
- ۳- گله جک مجلسین یا انجومنین نظامنامه سی و نجه اینتیخاب اولاجاغی و وکیللرین حسابی و محلی گرک بورادا تعیین اولسون. مستقیمن بیر میلیون یاریم خلق بو کونقره ده شیرکت ائدیبلر. بو کونقره آذربایجان میلتی نین ایراده سیدیر. بورانین چیخاردیغی قرارلار آذربایجان میلتی نین قرارلاریدیر. گرک نهایت دیقت اولونسون کی، بیزیم گرک بیر میلی کومیته یا هئیات اولسون، هر بیریندن مودافیه ائتمگه و ایشکالاتی رفع ائتمک لازیمدیر. سونرا مجلسلره گندن نوماینده لریمیز خلقیمیزه خبر وئرسین، بیز دئدیکلریمیزی مؤوقع عمله قویمالی بیق. آیری ایش لازیم دگیل. بیر ده اینتیخابات مساله سیدیر.

قرارلاری یازماق اوچون بنش نفرلیک بیر کومیسین اینتیخاب ائدیلدی. سونرا کورد نوماینده لرین تریک جوابینی آقای پیشه وری وئریب دئدیلرکی، کوردلر آذربایجانیمیزین بیر عایله سیدیر. بیزله اونلارین آراسینا نیفاق سالماسینلار. آقای قاضی محمده و کورد میلتینه بیزیم سلامیمیزی بییرین.

بئله لیکله خلق کونقره سی مجلس موسیسانا چئوریلیب گله جک نهضتیمیزین پایاسینی قویموش اولدوق.

مجلس میلی میز

بؤیوک خلق کونقره سی خاتیمه تاپان کیمی، بیلافاصله آذربایجان مجلس میلی سی اینتیخاباتینا حاضرلیق باشلاندى. هئیات میلی طرفیندن اینتیخاب اولونان نوظار هئیاتی، آقای قیامی نین ریاستی آلتیندا موعین پروقرام اوزره ایشی اله آلدی.

آذربایجانین هر بیر یئرینده بنش گونون مودتینده ایش باشلانیب خاتیمه تاپمالی ایدی.

فیرقه ساده بیر صورتده بو اینتیخابات موبارزه سینی تشکیل ائتدی. هر یئرده کومیتهلر و اشخاص طرفیندن نوماینده لیگه کاندیدلر گؤستریلدی. فیرقه نین تبلیغات و تشکیلات قودرتی او اندازه ایدی کی، کیمی ایسته سه ایدی اینتیخاب ائده بیلردی.

بونولا بئله اینتیخابات آزادلیغینی نظرده توتاراق فیرقه عوضو اولمایان اشخاصا دا ایجازه وئردی کی، اؤز لرینی کاندید گؤسترسینلر. حتا فیرقه عوضولرینه ده دستور وئریلدی کی، ایناندیقلاری بیطرف کاندیدلره ده رای وئرسینلر.

مجلس میلیمیزین اینتیخاباتی بؤیوک سیاسی بیر ایقدام ایدی. بیز ایللر بویو آپاریلان چوروموش اوصولو بیر دفعه لیک کنارا آتیب یئنی نیظامنامه اوزره دموکراتیک بیر سئچگی ایجرا ائتدیک.

بو سئچگیده عموم خلقین ایستر قالدین، ایستر کیشی اولسون شیرکت ائتمه سینی همان نیظامنامه مووچیبینجه تامین ائتدیک.

خلقی حق و ایختیاردان محروم ائتمک اوچون او وقتده قدر مرسوم اولان پول، تهدید و تطمیع ایمکانینی اورتادان قالدیردیک.

دؤولت مامورلارینین الینی اینتیخاباتا فاتماغا ایمکان وئرمه میشدیک. بو سئچگیلرین آزاد، مستقیم، مساوی و موتناسیب اولماسی اوچون بوتون اینتیخابات حؤزه لرینده تجدید نظر ائتدیک.

هر بیر شهر، هر بؤلوک، هر قصبه حتا هر محله ده پاشایان اهلاییه ایمکان وئردیک کی، مستقیم و آزاد صورتده اؤز رای لرینی وئرسینلر.

خلق فیرقه میزین چاغیریشینی بؤیوک شؤوق- شعف ایله ایستقبال ائتدی. او گونه قدر هئج بیر اینتیخاباتا شیرکت ائتمه یین آداملار دا دسته- دسته گلیب رای وئرمکله، اؤز لرین میلی فیکیریمیزه شیرک اولماقلا، نجه میلی شوورا مالیک اولدوقلارینی ایثبات ائتدیلر. مخصوص خانیملارین هوسی داها دا آرتیق ایدی. جوان، قوجا، فقیر و دؤولتلی هامی اؤز سعادتینی دوزگون پول ایله آپاریلماسیندا گؤروب رای وئرمک اوچون بیر- بیرینه سییقت ائدیردیلر. ائلیمیز رای حؤزه لرینه سئل کیمی آخیب گلمکده ایدی.

او شانلی گونلردن بیر نومونه اولماق اوچون، آقای پیشه وری نین آذربایجان روزنامه سینده ۱۲- آذرده یازدیغی بیر مقاله سینی بورادا درج ائدیریک:

فیرقه میزین تزلزلناپذیر عزم و ایراده سی سایه سینده ائل تریندی. خلقین هر بیر ایشه تردید و سوظن ایله باخان طبقه سی، یعنی بازار و ایداره خیدمتچیلری ده میلی مجلسیمیزین سئچگیلرینده شیرکت اوچون نیظامنامه مووچیبینجه و میلی هئیاتیمیزین رسمی اعلان ایله تعیین ولونان مودتین آخیر گونلرینده اینتیخابات صاندیقلارینا هوجوم ائدیپ رای لرینی وئرمگه باشلادی.

اگر بو مودتی ایکی گون تمدید ائتمک مومکون اولسایدی، فقط تبریز شهرینده یوزمیندن زیاده رای وئریله جک ایدی.

ظرافات دگیل فقط شنبه گونو خلق سککیز مینه بالغ رای سالمیشدی. بو ایرانین مشروطه تاریخینده گؤرولمه میش بیر ایشدیر.

شنبه گونو صاندیقلارین قاباغینا توپلانانلاری گوردوکده ایسلامین فتح و ظفر گونلری خاطره گلیر (اذا جا نصراله) آیه شریفه سی نین حقیقی معناسی نظرده موجسم اولوردو. خلق غلبه میزه ایناندیغی اوچون آخین- آخین، دسته- دسته گلیب رای سالیر و آلدیغی تعریفه نی بیرینجی مجلسیمیزدن یادگار اولماق اوزره بؤیوک خوشحالیق ایله موراجیعت ائدیردی.

بو مووفقیته ایکی بؤیک سبب گؤستره بیلریک. اولن فیرقه عوضولرینده ویجودا گلن درین ایمان و اونون نتیجه سینده ایبراز ائدیلمن قهرمانلیق، ایکنجیسی خلقین ایچریسینده تولید اولان اعتماد و اینامدان عیبارتدیر. بو ایش هنوز تشکیل تاپیب گوندن گونه مؤکملنمکده اولان جوان فیرقه تشکیلاتی اوچون بؤیوک بیر ایمتاحان ایدی. فیرقه بو ایمتاحاندان فخر و موباهات ایله چیخماغا مووفق اولدو.

تهراندا بؤیوک ایشیمیزی اوزاقدان تاماشا ائدیپ موخالیف روزنامه لرین های- کوی سالماسیله موثایر اولان آزادیاخه دوستلاریمیز بعضن بیزه کؤمک یئتیرمک فیکیرینه دوشوب بو یا بیر آیری آزادیاخه تشویق ائدیپ تبریزه پولا سالیب و ائله فیکیر ائدیلمن کی اونلارین رهبرلیگینه فیرقه میزین احتیاجی واردیر. بونیه شهریمیزه وارید اولان آزادیاخلار ایشیمیزی یاخیندان گوردوکده اؤز لرین نین ضعف لرینه اعتراف ائدیرلر. بو اوچ آی مودتینده فیرقه نین موباریز و آتش ایچینده یارادیپ تربیت ائدیگی فعال قووه نی (کادری) آلقیشلاماق، اونلاردان ایش اؤیره نمگه اؤز لرینی مؤحتاج گؤرورلر.

فیرقه میزین ویجودا گنبردیگی فعال (کادر) سئچگی ایشینده اؤز قودرت و ایستعدادینی بوروزا وئردی. دون مرکز صاندیق محلینده یاشلی بیر دموکراتین ۴۸- ساعات تمام اؤز پوستوندا دوام ائتدیگی آشکارا چیخدی. بو آدام

پوستى تھويل وئردىكده گولومسونوب، اؤز وظيفه مى اينجام وئردىگىم اوچون خوشبختم، دئيب اىستىراحت اوچون ائويىنه گئدى.

بىزده ايندى هامىمىز چاليشير، هامى فعاليت گؤستىرى، هامى اؤزونون عورضه، لياقت و غئيرىنى بوروزا وئرمگه چاليشير. قوجا، جوان، اوغلان، قىز، ياشلى خانىم، بئلى بوكولوب قوجالمىش كؤهنه موحاهىد، بىلاخره هر كس اؤز وارلىقى ايله عوموم خلق ايشىنى آخىرا بئتىرمك اىستىر.

فېرقه مىزىن اىچىنדה عظيم بىر قودرت - اينسانى، حئيرته سالان بىر اينتىظام وىچودا گلەمىشدىر. عوضولر آرتىق تردىد و تزلزوله اىمكان وئرمه يىب فېرقه نىن رهبرلىگىنى جان و دىل ايله بنىمسه يىب، ايمان اوزره مركزى كومىته نىن تسمىلرىنى اىچرا ائدىر. اىسلامىتىن اول گونلرىنדה گورولموش تعصوب اوزره وظيفه لرىنى انجام وئرىلر. فېرقه دن فقط ساده بىر تىسوم آلدىقلارنى اىفتىخار ائدىلر.

ايندى بىزده اؤلومه گئتمك امرى آماغا اىفتىخار ائدن جوانلار تاپىلماغا باشلامىشدىر. حقىقى فداىيلر، اىجتىماعى حىياتىمىزىن هر بىر قىسمىنדה اؤز لياقت و فداكارلىقلارنى اىثبات ائدىلر.

فېرقه آرتىر، ووسعتلىنر، مۇحكملشىر، بوتون خلقى اؤز رهبرلىگى آلتىنا آماغا قودرت تاپىر.

بو قودورتى، بو لياقت و بو اىستىداى گورن مغرور باشلار دا اگىلىب خلقىن عزم و اىرادەسىنە تسليم اولور. مىلت يولوندا اؤلگه حاضىر اولان فداىيلرىن اللرىنى سىخىر. گئجه گوندوز فېرقه اوچون چاليشماق و اونون بؤيوك هدف و مقصدلرىنى اده ائتمگه حاضىرلاشىرلار.

ايشىمىز خلق ايشى اولدوغو اوچون خلقىن گؤستردىگى حوسن توجه بىزىم اوچون بؤيوك فتح و موفىرىت حساب اولمالىدىر.

آهنىن قلعه لر و بىخىلماز سنگرلىرىن هامىسىندان مۇحكىم، خلقىن اورەگىدىر. اوركلرى فتح ائدن قووه نىن موقابىلىنדה هئچ بىر قلعه موقاويمت ائده بىلمز. فېرقه مىز خلقىن اورەگىنى فتح ائتمىشدىر.

بونو مجلس مىلى اىتخىياتىمىز اىثبات ائدى اۈن، يعنى او يعنى او جلب ائدىلمىش اورەگى، ساخلاماق اونون اىسته دىكلرىنى وئرمك زمانى گلوب چاتمىشدىر.

بو جهندن فېرقه مىزىن يولو موشكول و وظيفه سى آغىردىر، عشقى قازانماق آسان اونو ساخلاماق موشكولدور. بىز ايندى خلقىن عشقىنى قازانمىشىق، اونو ساخلاماق اوچون داها بؤيوك زحمتلره تحمل ائتمه لى يىك. «پ.»

اىنتىخابات تىرىز شەرىنדה داخى بؤيوك موفىقىتله خاتىمه تاپدى. كئچن دؤوره بورادا اون گونون عرضىنדה فقط زوراكى اون بىر مىن راي آنچاق توبلانمىشدى. حالبو كى، ۶- آزدن ۱۰- آذرە قدر فقط ۵- گونون عرضىنדה بىزىم مىلى سنچىگىمىزده راي وئرنلرىن ساىى ۲۳۹۵۱- نغره بئتىشدى.

دئمك كئچن دؤوره ده، گونده مىندن داها آز راي وئرىلدىگى حالدا بىزىم مىلى اىنتىخابات جريانىندا اىسه همان خلق بعضى گونلرده سىككىز مىن راي وئرمكله اؤز مىلى علاقه سىنى گؤستىرىب، درىن بىر مفكوره ايله تكان بئدىگىنى بوروزا وئردى. او گؤستردى كى، پول، طاماح و قورخو واسىطه سىله گورونمه سى اىمكانىذىر اولمايان بىر ايشى، خلقىن ايمان و اعتىقادىنى جلب ائتمك سايه سىنده آسانلىقلا وىچودا گئىرمك اولارمىش.

فېرقه مىزىن خلق اىچره كؤك سالمىش حؤرمت، علاقه و احتىرامىنى اىثبات ائتمك اوچون تىرىز نومائنده لرى نىن آلدىقلارى رايلىرىن ساىى شايان دىقتىر. تىرىز شەرى نىن وئردىگى ۲۳۹۵۱- راي دن ۲۳۵۵۰- سى آقاي بېشەورى نىن آدىنا چىخمىشدى. بو اىسه نظىرى گورونمه مىش بىر اعتىماددىر. ان آخىرىنچى راي آلان تىرىز وكىللىرىن آقاي محمد عظىمانىن آدىنا اىسه ۲۱۲۷۳- اوخونموشدو.

دانىشىقلاردان سونرا چىخارىلان قرارى يوخارىدا قئىد ائتمك، بو قرار ايله حؤكومت مىلى مىزىن پاياسى قورولموش اولدو.

فېرقه مىز اؤلگه مىزى اىداره ائتمك اوچون قانونى بىر موسىسه وىچودا گئىردى. بو موسىسه اىسه آقاي شىبستىرى نىن تحت رىاستىنדה تشكىل تاپان هئيات مىلى دن عىبارت اىدى.

فېرقه بو هئيات واسىطه سىله كونقره نىن قرارلارىنى حىانا گئچىرمگه باشلادى، هئيات مىلى واقعه ده حؤكومت مىلى ايشىنى گورمگه موفىظ اىدى.

آبان آیی نین ۳۰- دا کونقره طرفیندن اینتیخاب اولونان ۳۹- نفرلیک هئیات میلی همان گون ایشه باشلادی. اونون قاباغیندا دوران موهورم وظیفه آذربایجان مجلس میلی سی نین اینتیخاباتی ایدی.

هئیات میلی همان گون ایشه باشلایب نظارت هئیاتی اینتیخاب ائده رک مجلس میلی اینتیخاباتین فرمانینی صادر ائدی. میلی کونقره نین تاپشیریغی، هئیات میلی نین جیدیتی و فیرقه نین مودیرانه رهبرلیگی نتیجه سینده چوخ سریع بیر صورتده ایجرا ائدیلدی. کونقره هئیاتینه مجلس میلی تشکیلی اوچون بیر آی وقت وئرلیدیگی حالدا اینتیخابات ۲۱- گونده خاتیمه تاپیب، میلی قورولوشوموزون باشلانغیجی اولان بؤوک تاریخی گونده، یعنی ۲۱- آزرده، مجلس میلی میز تاریخی ایفتیخار و شرفه مالیک اولماقلا خلقین درین سئوینجی و احساساتی ایله تشکیل تاپدی.

بو موسیسلر مجلسی نین تنظیم ائدیگی تاریخی سندلردن بیرسی ده آذربایجان مجلس میلی سی نین اینتیخابات قانوندور. همین بو اینتیخابات قانونو واسیطه سیله دیر کی، خلقیمیز بوتون ایراندا دموکراتیک نهضتی نین علمداری اولماغا مووفق اولدو. همین قانون واسیطه سیله دیر کی، بوتون ایران خلقی بیزی حقیقی دموکرات تانییب باشلادیغیمیز بؤوک ایشه اعتماد گوزو ایله باخماغا باشلادی.

اینتیخابات قانونو، فیرقه میزین مرامنامه سی نین اساسی اوزره قلمه آئینمیشدیر. بو قانونون اوچ سطرین عیبارت اولان ۸- جی ماده سی واسیطه سیله فیرقه موتهورانه و قهرمانلارا یاراشان بؤوک بیر قدم گوتورموش اولدو.

۸- جی ماده بو ایدی:

«۸- ایگرمی یاشینا چاتمیش بوتون آذربایجانلی آرواد و کیشیلرین اینتیخاب ائتمه حقی واردیر.»
بو ماده قادینلارا و جوانلارا اینتیخاب حقی وئرملکه خلقین بو گونه قدر فلج حالدا یاشابان گئنیش کوتله سینیی سیاسی حیاتا جلب ائدیر و دموکراسی اساسی نین مؤحکملمه سینه ایمکان یارادیر.

مجلس میلی اینتیخاباتلاریندان علاوه هئیات میلی نین گوردوگو تاریخی ایشلردن بیرسی ده معروف «دکلاراسیون»- ون ایران صلاحیتدار مقاملارینا و خارجی نومیاندلره گونده ریلمه سی و ایکنجیسی ایسه آذربایجان والیسی حسام السلطان ایله آپاریلان موذاکیره لردیر. بو موذاکیره آقای پیشه وری، آقای شبستری و آقای بیریا توسطیله عمله گلدی. آقای بیات، تهران حؤکومتی نین اونا فقط دانیشماق ایختیارینی وئردیگینی قئید ائده رک دئدی کی: من فقط جاری موقررات اوزرینده ائده بیلرم آذربایجانلیلارلا دانیشام. بو دانیشیقدان معلوم اولدو کی، او فقط بیزه اندرز وئرملک و نصیحت ائتمکله ایشه خاتیمه وئرملک ایسته ییر، بو ایسه گولونج بیر ایش اولدوغوندان بیر نتیجه یه مونجر اولما بیلمزدی. اونا گوره ظاهرده بؤوک ایختیارات ایله گلن والی مجلس میلی میزین تشکیلینه بیر نجه گون قالمیش آذربایجانلی ترک ائدیپ، طیاره ایله تهرانا موراجیعت ائدی. اوردا وئردیگی گوزاریشدن بیزیم ائله دقیق معلوماتیمیز یوخدور. لاکین شایعاتا گوره نهضتیمیزین ویجودونو اینکار ائتمگه مووفق اولمامیشدیر.

هئیات میلی دؤوره سی فیرقه نین ان شدید فعالیت دؤوره سی اولموشدور. هئیات میلی اینتیخاباتی دیگر طرفدن ده فدایی تشکیلاتی یاراتماغا مشغول ایدی.

۲۱ آذر

۲۱- آذر فیرقه و نهضتیمیزین تاریخینده بؤوک بیر یئر توتور، بو گونده فیرقه نین تشکیل ائدیگی ایکی بؤوک سوتون بیر- بیرینه یئتیشملکه نهضت قطعی بیر شکل آلدی.

بو سوتونلاردان بیرسی فدایی تشکیلاتی ایدی. فیرقه میز کندلرده طبیعی صورتده باشلانان فدایی نهضتینی تشکیل ائتمگی بیر آی اولدن قارار آلمیشدی. بو تشکیلاتا مستقیم صورتده فیرقه نین صدری آقای پیشه وری اوزو شخص رهبرلیک ائدیردی. بعضی یئرلرده فیرقه نین ان فعال، ان جیدی و ان شهامتلی کادرلاری بو ایشی تشکیل ائتمگه موطف اولموشدولار. ایش فؤوق العاده سریع اولدوغونا باخمایاراق، سریع بیر صورتده ایرلی گئتمکده ایدی. مرکزی کومیتینه نین بو ایشده فداکارلیغی چوخ بؤوکدور. بو کومیته ساده رهبرلیگه قناعت ائتمه ییب اوزونون ان گؤرکملی عوضولرینی فدایی دستلری باشچیلیغینا تعین ائتمیشدی. مثلن تبریز فداییلرینی آقای ژنرال کاویان، مراغا فداییلرینی آقای ژنرال کبیری، میانا و سراب فداییلرینی آقای ژنرال غلام دانشیان، میانداب فداییلرینی آقای سرهنگ قولی صبحی، اوسکو فداییلرینی آقای سرگرد کلانتری و اورمییه فداییلرینی آقای آزاد وطن تشکیل ائتمگه مامور اولموشلاردی کی، بونلارین هامیسی فیرقه میزین مرکزی کومیته سی نین عوضولریدیرلر.

بئله لیکنه دئمک اولار کی، مرکزی کومیتهمیز فدایی نهضتی نین ارکان حربی وظیفه سینی انجام وئرمیشدیر.

بونلاردان علاوه فیرقه آکتیولریندن سرهنگ آرام، سرهنگ غلامرضا جاویدان، فرضی دهقان، میر کاظم، میر خلیل، پیشنمازی، میر ابوالفضل هاشمی، تیزفهم و خلیل آذر و باشغالاری نین فدایی رهبرلیگینده بوروزا وئردیکلری شهامت و فداکارلیق شایان دقتدیر. بو اینکار آندیلمه بین حقیقت ایثبات آندیر کی، فیرقه میز فدایی تشکیلی و اونون رهبرلیگینده مستقیم صورتده چالیشیب و حثیرت آور بیر صورتده لیاقت بوروزا وئرمیشدیر. اگرچی الهه صحیح بیر صورت یوخدور ولی بیرینجی گؤرونوشه ایستینادن دئنه بیلیریک کی، الهه سیلاح آلیب اولوم- دیریم موبارزه سینه حاضر اولان قهرمان فداییلرین یوزده دوخساندان یوخاریسی فیرقه عوضوری اولموشدور.

ایران خلقینی ایلر بویو ازب اسارت آلتیندا ساخالایان تهران ابرتجاعی نین باغرینا قورخو سالان بو بؤیوک تشکیلات ۲۱- آذرده بیر آیدان یوخاری سابقه سی یوخ ایدی. اونون عملیاتی ایسه مجلس اینتیخاباتی باشلادیقدان سونرا ظاهره چیخمیشدی، سراب، میانا و مراغا فداییلرینه مخصوص امر وئریلمیشدی کی، اینتیخابات قورتارانان سونرا عملیاتا گیریشسینلر.

بونلا بئله مجلس میلی میزین آچیلیش گونو، اونون امنیتینی تامین ائتمک و تصمیماتینی مؤوقع ایجرا یا قویماق اوچون اطرافدا اولان فدایی دستهلری مونظم صورتده حرکت آندهرک شهری موحاصیره الهه آلمیش و شهر فداییلری ایسه اؤز وظیفه لرینی انجام وئرمک اوچون حاضر باش حالینا گلیمیشلردی.

ایکینجی سوتون ایسه یئنه مرکزی کومیته نین ایکینجی دسته سی واسیطه سیله ایسه باشلاییب موقوفیتله ایجتیماعی و سیاسی سنگرلری بیر- بیرین دالینجا ایشغال آندیب ایرلی گلیمیشلردی.

بو سوتوندا فیرقه صدری و اونون موعاوینلری آقای شبستر و آقای بادکان باشدا اولماق اوزره، یئنه ده مرکزی کومیته عوضوری بیرینجی صغده موبارزه آندیب، بؤیوک و حثیرت آور ایشلر گؤرمکده ایدیلر.

بو سیاسی و ایجتیماعی موبارزه صفینده داها آرتیق فعالیت گؤسترن مرکزی کومیته عوضوری آقای بیریا، آقای قیامی، آقای ولایی، آقای خلیل آذربادکان، آقای جودت، آقای شاهین، آقای چشم آذر، آقای رفیعی، آقای زفری، آقای پیشنمازی و آقای هاشمینیا و سایرلرینی گؤسترتمک اولار کی، گئجه- گوندوز یاتماییب خلقی تشکیل و افکار عومومونو حاضرلاماقلا مقصد و هدفی یاخینلاشدیرماغا موقوف اولموشلار.

نهایت هر ایکی سوتون ۲۱- آذرده تبریز شهرینده، مجلس میلی تشکیلی گونو تعیین آندیلن هدف و محلده بیر- بیرینه یئتیشمیش، بو واسیطه ایله دونیایا سس سالان میلی حؤکومتیمیز وجودا گلیمیش و نهضتیمیزین ایکی ارکانی نین بیرلشمه سیله بؤیوک بیر تاریخی حادیه مئیدانا چیخمیشدیر.

مجلس میلی تشکیلی، ۲۱- آذر شرایطینده آغیر و بؤیوک بیر ایش ایدی. او گون هنوز سرتیب درخشانین نین نظامی قوه سی خلع سیلاح آندیلمه میس، پولیس و ژاندارم تشکیلاتی تامیله بیزیم الیمیزه کئچمه میسیدی. شهرین اؤزونده هر ساعات تصادم گؤزله نیلیر و بعضی فدایی باشچیلاری نین ناشیلیغی جهتیندن توفنگ و موسلسل آتیشمالاری دا بعض ایتفاق دوشوردو.

بونولا بئله فیرقه رهبرلری قبلن تهییه آندیلن نقشه اوزهریله ایشلرینه دوام آندیب، گئجه- گوندوز چالیشاراق مجلسین نظامنامه و تشکیلاتینی وجودا گتیرمکدن چکیمه بیردیلر.

مجلسیمیزی، ۲۱- آذرده نوماینده لرین ان یاشلیسی حساب اولونان آقای رفیعی، سینی رییس سیمتیه ایفتیتاح آئدی. سونرا ایسه تشکیلاتی ایسته نیلن کیمی قوروب نظامنامه نی کئچیرمک اوچون آقای پیشه وری ریاسته اینتیخاب اولدو.

اوگون مجلس فؤوق العاده عظمتلی ایدی. بعضی خارجی دؤولتلر نوماینده لری و شهر اهالیسی نین موختلیف طبقه لری نین گؤرکملی باشچیلاری نین بیر چوخو تاماشاچی صفتیه حاضر اولموشلاردی.

آقای پیشه وری تاریخی جلسهنی ایداره آندهرک نظامنامه نی مشروح بیر صورتده تؤولیح آندهرک مجلسین تصویبینه یئتیردی. موسلسل و توفنگ سسلری نین شدید بیر صورتده دوامینا باخماپاراق مجلس کمال سوکوت و آرامیش ایله فعالیتینه ایدامه وئریب، اؤزونون ریاست هنیاتینی اینتیخاب آئدی.

هنیات ریاست اینتیخاب اولوندوقدان سونرا آقای پیشه وری ریاست کورسوسوندن آشاغی ائنیب آقای شبسترینی اینتیخاب اولدوغو ریاست وظیفه سینی انجام وئرمگه دعوت آئدی. ایش باریک بیر پئره چاندیغی اوچون جیدی بیر قدم داها گؤتورمک لازیم ایدی. آقای شبسترین ریاست وظیفه سینه اینتیخابی میلی حؤکومت تشکیلی پیشنهادی ایله باشلانیدی. موختصر موداکیره دن سونرا بوتون دموکراتیک اولکه لرده اولدوغو کیمین مجلسده اکثریت قازانان فیرقه لیدرین حؤکومت تشکیل ائتمه سی قرارا آئیدی. بو طریق ایله آقای پیشه وری باش وزیر اینتیخاب اولوندولار.

ایشی بیر آن تاخیره سالماماق مقصدی ایله آقای پیشه‌وری مرکزی کومیته‌نین تصمیمی اوزرینه گون اورتادان سونرا مجلسده حاضر اولوب آشاغیداکی تفصیل و ترتیب ایله میلی حؤکومت اعضاسینی و اونون پروقرامینی مجلسه تقدیم ائله‌دی.

آذربایجان میلی حؤکومتی

آذربایجان مجلس میلی‌سی‌نین دونن گون اورتادان قاباقکی جلسه‌سینده آذربایجان دموکرات فیرقه‌سی‌نین ریسی آقای پیشه‌ورینی آذربایجان میلی دؤولتینی تشکیل وئرمگه نامزد و مامور ائتدی.

آقای پیشه‌وری گون اورتادان سونراکی جلسه‌ده اؤز کابینه‌سین آشاغیدا فئید اولونان ترتیب اوزره مجلس میلی‌یه موعرفلیک ائتدیلر:

۱- باش وزیر	آقای سید جعفر پیشه‌وری
۲- داخيله وزیرى	آقای دکتور سلام اله جاوید
۳- خلق قوشونلاری وزیرى	آقای جعفر کاویان
۴- فلاحت وزیرى	آقای دوکتور مهتاش
۵- معاریف وزیرى	آقای محمد بیریا
۶- صحیه وزیرى	آقای دوکتور اورنگی
۷- مالیه وزیرى	آقای غلامرضا الهامی
۸- عدلیه وزیرى	آقای یوسف عظیما
۹- یول و پوست و تلقراف و تلفون وزیرى	آقای کبیری
۱۰- تیجارت و ایقتیصاد وزیرى	آقای رضا رسولی
۱۱ - ایش و زحمت وزیرى تعیین اولونانا کیمی او ویزارتخانایا مربوط اولان ایشلره باش وزیرلیک نظارت ائده‌جکدیر.	

کابینه موعرفلیک اولدوقدان سونرا ایتیفاق آرا ایله تصویب اولوب، سونرا مجلس طرفیندن آقای زین العابدین قیامی دیوان- تمیز ریاستینه و آقای فریدون ابراهیمی آذربایجان مودعی العوموملوغونا اینتیخاب اولدولار.

آقای پیشه‌وری اؤز دؤولتینی برنامہ‌سینی گئنیش صورتده تشریح ائدی و آذربایجان میلی حؤکومتینی پروقرامینی (برنامہ‌سینی) آشاغیدا فئید اولان تفصیل اوزره قیرائت ائتدیلر.

آذربایجان میلی حؤکومتی نین پروقرامی

برنامہ‌سی

آذربایجان میلی کابینه‌سی، آذربایجان خلقی‌نین ایللر بویو آرزو ائتدیگی میلی موختاریتینی عملن ویجودا گتیرمک و بو واسیطه ایله آذربایجان خلقی‌نین میلی احتیاجلارینی رفع ائدی، اونو ترقی و تکامله سؤوق ائتمک اوچون آشاغیداکی وظایفی اؤزونون یاخین هدفی و برنامہ‌سی قرار وئیرر:

۱- میلی موختاریتیمیزی دونیایا تانیتماق، اونون داوام و بقاسینی تامین ائتمک اوچون جیدی تدبیرلر گؤروب، صلاحیتدار مقامات ایله موداکیره‌یه گیریشمک، ایرانین ایستیقلال و تمامیتینی خللدار ائتمه‌دن میلی دؤولتیمیزی دموکراتیک اساسلار اوزره قورماق و بو یولدا قاباغا چیخاییلن موشکولاتی رفع ائتمک.

۲- میلی موختاریتیمیزی مؤحکم اساسلار اوزره قوروب، اونو خلقه یاخینلاشدیرماق مقصدی ایله چوخ تنز بیر صورتده ویلایت انجومنلری‌نین اینتیخاباتینا باشلاماق و بیئرلی ایداره‌لرین نظارتینی اونلارین ایختیارینا قویماق.

۳- شهرلریمیزین عومران و آبادلیغی اوچون بیلاتاخیر شهر انجومنلرینی، دموکراتیک اساسلار اوزره اینتیخاب ائدی، اونلارین ایشلرینی دوزگون و صحیح بیر صورتده جریانا سالماق.

۴- بئرلرده موعتمید آزادیاخه آداملاردان، فرماندار و بخشدارلار اینتیخاب ائدیپ، اونلارین واسیطه سی ایله کنجیمیش ظالیمانہ حرکتلر و خلقی تحقیر ائدیجی عمللرین قاباغینی آلیپ، بوتون اۆلکه ده امنیت و آساییشی تامین ائتمک.

۵- ژاندارم و پولیس ایداره لرینی خایین و خلقی ازیب فلاکته سؤوق ائدن اشخاصین الیندن چبخاریب، آزادیاخه و میهن پرست اشخاصا تاپشیرماق و اونلارین ایشلرینی خلقین آرزو و احتیاجاتینا مونتاسیب بیر حالا سالماق.

۶- مالیات قانونلارینی نظردن کنچیرمک و مالیه ایداره سی نین دخل و خرچینی تفتیش ائتدیکن سونرا، چوخ تتر بیر صورتده میلی بودجه لایحه سینین مجلس میلییه تقدیم ائتمک. عومومیتله مالی سیاستین گلیر و مخاریج اساسینی مملکتین ترقی و تکاملی اوزرینده قرارلاشدیرماق.

۷- موختاریتمیزی، مجلس میلی میزی و میلی دؤولتیمیزی قورماق و اونون گله جگینی تامین ائتمک اوچون کندلرده و شهرلرده ویجودا گلن فدایی دستهلرینی بیر مرکز اطرافیندا تمرکز وئرمک، میلی خلق قوشونو ویجودا گتیرمک و بو قوشونون تسلیحات و تنظیماتینی موعاصیر حالا سالماق مقصدی ایله جیدی تدبیرلر گؤرمک.

۸- فرهنگ و معاریف ساحه سینده دؤولتیمیزین قاباغیندا ایکی بؤیوک مساله دورور. بیرینجیسی اؤز میلی دیلمیزی بوتون مدرسه لرده رسمی اولاراق قبول و ایجرا ائتمک، ایکنجیسی ایسه عومومیتله ساوادسیزلیغا قارشى موبارزه آپارماق، مجانی و ایجباری تحصیلی عملی یولونا قویماق. بونلارین هامیسیندان زیاده، میلی حؤکومتیمیز عالی تحصیل مساله سینده اهمیت وئریپ، میلی دارالفنونوموزون اساسینی قورماغا چالیشمالیدیر.

۹- تیجارت و ایقتیصاد ساحه سینده میلی حؤکومتیمیز بیرینجی نؤبه ده میلی صنایعیمیزه اهمیت وئریپ، مؤوجود کارخانالاری دوزگون یولونا قویماق. ایکنجی نؤبه ده یئنی کارخانالار اچماقلا، مملکتین صنایعینه اولان احتیاجاتینی تامین ائده جکدیر. تیجارت ساحه سینده دؤولتیمیز آذربایجانین تیجارت مرکزی اولابیلمه سی اوچون تدبیرلر گؤره جک و یوللار آرایا جاقدیر.

۱۰- یوللارین تعمیر و احداثی، پوست و تلقراف و تلفون کیمی ایرتیباط وسایطی نین گئنیشلندیریب، موعاصیر حالا سالیمناسی حؤکومتیمیزین اساسی وظیفه لریندن دیر.

۱۱- کندلی ایله اربابلار آراسیندا تولید اولان ایختیلافاتی رفع ائتمک اوچون موتقایل ریضایت شرطی ایله، جیدی قانون لایحه سی تنظیم ائدیپ، بو یول ایله کندلی و ارباب مساله سینین حل و تصویب ائلمک.

۱۲- کندلرده و شهرلرده گوندن - گونه آرتماقدا اولان ایشسیزلیگین قارشیسینی آلماق اوچون خالیسه توریاقلارینی فؤوریتله زارعلر آراسیندا تقسیم ائتمک. همچنین آذربایجانى ترک ائدیپ اونون خارچینده میلی موختاریتمیز علنییه تبلیغات آپارانلارین دا بئرلرینی ضبط ائدیپ کندلیلرین ایختیارینا قویماق ایله بئرسیز کندلیلر آياقلانديريلماليدير. بوندان علاوه خلقیمیزین اکثریتینی تشکیل ائدن کندلیلر اولدوغو اوچون گله جکده بانک کشاورزینی ائله بیر صورتده قوتلندیرمک لازیمدیر کی، ائلییه بیلسین کندلییه اعتبار وئرمکله بئر مساله سینین حل ائتسین و اربابلار اؤز مئیل و رغبتلری ایله بئرلری کندلیلره عادیلانه قیمتله ساتا بیلسینلر.

۱۳- ایشسیزلیکله جیدی موبارزه ائتمک اوچون جیدی تدبیرلر گؤرمک، ال صنایعی، یول ایشلری، کارخانالار تاسیسی، فلاحت و تیجارتین آرتماسی وسیله لریندن جیدی صورتده ایستیفاده ائتمگی لازیم گؤرور.

۱۴- کارگر و زحمتکشین معیشتینی دوزگون یولا قویماق اوچون ایش و زحمت قانونو لایحه سینین تهییه ائدیپ مجلسیه تقدیم ائتمه لی و عین زاماندا ایشچیلرین بیمه ائدیلمه سینین ایجباری ائتمک اوچون تدبیرلر گؤرمه لیدیر.

۱۵- صحییه ایشینه توجه ائدیپ بیرینجی نؤبه ده عومومی و موسری خسته لیکلرین قاباغی نین آلیمناسی و مخصوص کندلرده و آشاغی طبقه یه حکیم و داوا یئتیرمکله خلقین بهداشتینی تامین ائتمه لیدیر.

۱۶- مجلس شورایی میلی طرفیندن بو آنا قدر وضع اولونموش قانونلاری، آذربایجان خلقی نین حیاتینا و میلی موختاریتینه مونسایب بیر صورتده ایصلاح ائدیپ تازا موفید لایحه لر پیشنها د ائتمک.

۱۷- خصوصی مالکیت حاقیندا آذربایجان میلی حؤکومتی، مملکتین بوتون ساحه لری اوچون خصوصی مالکیتی قبول ائدیپ، مملکتین و خلق ایقتیصادیاتین نین ترقی سینده و خلقین رفاه حالینا سبب اولان هر جور خصوصی ایقدماتا کؤمک ائده جکدیر.

۱۸- آذربایجان میلی حؤکومتی، اۆلکه ده یاشایان عموم اهالی نین ویجدان و عقیده آزادلیغینا احتیرام ائده جکدیر.

۱۹- آذربایجان میلی حؤکومتی، آذربایجانلیلارلا بیرلیکده آذربایجاندا یاشایان بوتون هموطنلری خصوصی ایله کوردلری، ائرمینلری، آسورولاری و باشقالارینی حقوق و قانون موقابلینده موساوی حساب ائدیر.

۲۰- آذربایجان میلی حۆکومتی، مرکزی ایران حۆکومتینی تانیماقلا برابر بو حۆکومتین آذربایجانین موختاریتینه موخالیف گلمه یی، آذربایجان خلقی نین مجلس موسیسان و آذربایجان مجلسی نین موراجعتنامه و قرارلاریندا قئید اولونان میلی حوقوق و طلبلرینه ضید اولمایان تدبیرلرین حیاتا کئچیره جکدیر.

برنامه نین اطرافیندا موفصل صورتده بحث ائتدیکدن سونرا رای آلینیپ، آذربایجان میلی حۆکومتی نین برنامه سی ایتیفاق آراء ایله تصویب اولدو.

ایگیرمی بیر آذر، دئمک اولار فیرقه میزین شدید فعالیت گونلری نین ان بیرینجیسی حساب اولونمالیدیر. بو بیر گونون عرضینده گۆرولن ایشلری اگر شرح وئرسک اۆزو بیر تاریخ کیتابی اولا بیلر. فداییلرین شهره ووردو، مجلسین یئنی آچیلیشی، اونون هئیات ریاستی نین اینتیخابی، نظامنامه سی نین تصویبی، میلی دؤولتین تشکیلی و اونون یوخاریداکی تفصیل اوزریله تقدیم ائتدیگی برنامه نهایت تبریز ده اولان دؤولت موسلح قوه لری نین باشچیلاری ایله و اولنلارین تسلیمی حقیقده آپاریلان ۸- ساعاتلیق دانیشیق، ائله ایشلردیر کی، عادی بیر زماندا اولنلارین ایجرا سی اوچون گونلر بلکه آیلار صرف ائتمک لازیم گلیردی.

مخصوصن میلی حۆکومتین وضعیتیه حاکیم اولوب بو بؤیوک تحولات نتیجه سینده مئیدانا چیخا بیلن بوتون حادثه لردن برق آسا حرکت ایله جیلووگیرلیق ائتمه سی، بیرینجی درجه ده قئید ائدیلمه لیدیر.

او گون تبریز شهری موسلح فدایی قوه لری ایله خینجا- خینج دولمشدو. ایستر شهرده اولان، ایسترسه اطرافدان گلن بعضی ماجراجو عونصورلر ساده بیر سو حادثه یه مونظیر ایدیلر کی، تۆکولوب خلقین ائولرینی و بازار غارت ائتسینلر. فیرقه میزین جیدی گۆستریشی و یئنی قورولموش میلی حۆکومتیمیزین شدید تدبیرلری سایه سینده بو قورخولو ایشین قاباغی آلیندی.

نهایت تبریز آزاد بیر صورتده نفس چکیپ، اۆز دوغما دؤولت تشکیلاتینی محبتله باغیرنا باسماغا موفوق اولدو. فیرقه میزین دؤولت قورولوشوندا گۆستردیگی لیاقت و امنیتی برقرار ائتمک یولوندا بوروزا وئردیگی قودرت، عوموم طرفیندن سنوینج ایله قارشیلانیپ خلقین گله جگه اومید و ایطمینانی آرتماغا باشلادی.

آذر آیی نین سون گونلرینده دوغرودان دوغرویا بوتون آذربایجان خلقی بؤیوک جشن و بایرام گونلری گنجیرمکده ایدی. بو نهضتین موفقیته قورتارماسی خلقی مسرته گنیردی. ایللر بویو اسارت بویوندوروغو آلتیندا سوروکله نن جماعتین، نهضتیمیزین ایجاد ائتدیگی اومید نورو اثرینده اوزلری گولمگه و اولنلارین ۲۵- ایللیک دیکتاتورلوق دؤوره سینده سیخیلیب، ازلیب، یاس و بئچارالیغا محکوم اولان اورکلری آچیلیب فرح و شادلیقلا دولماغا باشلادی. ۲۱- آذر موسستقیمن خلق گونو، خلق بایرامی یئرینی توتدو، بوتون کندلر و شهرلریمیز بو بایرامدا اورکدن شیرکت ائندی.